

**A MAGYAR NÉPHADSEREG KÖZREMŰKÖDÉSE
CSEHSZLOVÁKIA 1968. ÉVI MEGSZÁLLÁSÁBAN**

A Szovjetunió Kommunista Pártjának legfelső vezetése, élén Brezsnyevvel, alig több mint két hónappal Csehszlovákia Kommunista Pártjának 1968 januári plénuma, Alexander Dubček megválasztása után, már 1968. március 20-án utasította a szovjet hadsereg vezérkarát, hogy kezdje meg Csehszlovákia esetleges katonai megszállása hadműveleti terveinek kidolgozását.¹ A Magyarországon állomásozó Déli Hadseregszoport akkori parancsnoka, K. I. Provalov vezérezredes április 8-án kapta meg Andrej Grecsko marsall, szovjet honvédelmi miniszter GOU/1/87 657. számú direktíváját a hadseregszoport feladataira Csehszlovákia megszállásakor.² 1968. május 8-án, a szocialista országok kommunista pártjai vezetőinek moszkvai találkozásán vetette fel először Brezsnyev, hogy végszükség esetén katonai megoldás is lehetséges. Elutasító magatartásával Kádár János magára maradt a tanácskozás során. A magyar katonai felső vezetés a valóságos helyzettel az 1968. június 19-étől július elejéig tartott „Šumava” fedőnevű hadászati–hadműveleti parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat eseményei során szembesült. Czinege Lajos honvédelmi miniszter a gyakorlatról az MSZMP Politikai Bizottsága számára készített jelentésében így írt: „[...] a gyakorlat [...] a drezdai és a moszkvai értekezleten kialakított helyzetelemzés talaján, alapvetően politikai okokból és célokkal jött létre. A magasabb törzsek gyakoroltatása és kiképzése csak ennek függvénye volt, [...] a gyakorlat céljai az alábbiakban foglalhatók össze: [...] b.) Belpolitikai hatással lenni a csehszlovák eseményekre [...]”³

A magyar katonai felső vezetés tagjai, bár beszélgetéseik során latolgatták egy esetleges szovjet katonai beavatkozás esélyeit, nem tartották valószínűnek, hogy a Magyar Néphadsereget is bevonják a megszállásba.⁴ Így meglehetősen meglepte őket a szovjet „kérés”. Tutarinov vezérezredes, a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői Főparancsnokának magyarországi képviselője 1968. július 10-én 13 óra 10 perckor tájékoztatta Czinege Lajost Grecsko marsall telefonüzenetéről, amelyben a marsall azt kérte, hogy a Magyar Néphadsereg három hadosztálllyal és egy hadsereg-, vagy hadtesttörzsszel vegyen részt a „gyakorlaton”.⁵ Kádár János 1968. július 23-án egyezett bele egy „csökkentett létszámú” hadosztály igénybevételébe.⁶ A döntést követően július

¹ Rudolf Píkhoja és Vladimir Volkov orosz professzorok 1994. április 18–20-án Prágában elhangzott előadásai alapján.

² A Magyar Honvédség Központi Irattára (a továbbiakban: MHKI) 5/12/16. sz. csomag. Magyar nyersfordítás.

³ MHKI 5/12/11. sz. csomag, 1. sz. okmány.

⁴ Csémi Károly ny. vezérezredes (1968-ban altábornagy és a Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke) közlése.

⁵ MHKI 5/12/11. sz. csomag, 3. sz. irat. Csehszlovákia megszállásáról az összes okmányban mindenütt mint „gyakorlatról” írnak. Szovjet fedőneve „Dunaj” (Duna) volt, a magyar erők igénybevételét a magyar okmányok „Zala” gyakorlatként tárgyalják.

⁶ MHKI 5/12/11. sz. csomag, 12. sz. irat. Dr. Vida István (MTA Történettudományi Intézet) kutatásai szerint másnap Brezsnyev telefonon köszönte meg Kádár Jánosnak a döntést. A telefonbeszélgetés tényét

25-én a tervező munkákba bekapcsolódott a magyar vezérkar hadműveleti csoportja is. A kijelölt zalaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztályt 1968. július 26-án 22.00-órakor helyezték fokozott harckészültségbe, majd öt óra múlva elrendelték mozgósítását és hadilétszámra való feltöltését is.

A feladatot jóval az előírt normaidőn belül, 27-én kora délutánra végrehajtották. Több mint háromezer tartalékos katona és tiszt, továbbá többszáz gépjármű és munkagép vonult be a hadosztályhoz. Felszerelés és rövid összekovácsolás után a hadosztály az esti órákban elfoglalta a helyőrségen kívüli gyülekezési körleteit. Ezt követően több mint 400 km-es menettel – és vasúti szállítással – a hadosztály átcsoportosításra került Pásztó–Aszód–Rétság–Nagyoroszi térségében kijelölt megindulási (összpontosítási) körletébe, ahol 28-án 23.00-tól Maruscsák altábornagy, a Déli Hadseregcsoporthoz törzsfőnöke, a hadseregcsoporthoz parancsnok megbízása alapján átvette és ezzel szovjet irányítás alá került.

A Magyar Néphadsereg más alakulataitól, intézményeitől valamint a Belügyminisztériumtól kijelölt megerősítő (átalárendelt) ezredek, alegységek, szakemberek 29-én hajnalra mindenütt beérkeztek az összpontosítási körletbe. Ezzel a hadosztály létszáma 11 000 főre emelkedett és 29-én reggelre, a parancs értelmében, készen állt a feladat végrehajtására. Az esetleges harctevékenység légi biztosítási és támogatási feladatainak teljesítésére 29-én reggelre felkészült 4 MiG 15-ös és 5 MiG-21 F-13-as vadász és felderítő repülőszázad (44, illetve 55 géppel).

Az ismert politikai események – az 1968. július 29-i ágcsernyői és augusztus 2-i utolsó politikai rendezési kísérletek – következményeként a hadosztály három hét nem várt lélegzetvételnél szünethez jutott. Ezt az időt nagyon kemény és céltudatos kiképzéssel a tartalékosok felkészítésére, lögyakorlataira és a civil életből bevonultatott gépjárművek technikai állapotának rendbetételére használták fel. Így vált a hadosztály valóban összekovácsolt, ütőképessé magasabbegységé.

Kádár János 1968. augusztus 12–15. között tárgyalt a Krímben Brezsnyevvel, Kosziginnal és Podgornijjal a csehszlovák helyzetről. Kitarított korábbi álláspontja, a politikai rendezés szükségessége mellett, de hangsúlyozta: „Eddigi állásfoglalásaink, amelyekben a hangsúlyt arra helyeztük, hogy maximálisan törekedjünk politikai megoldások keresésére, mindannyiszor azt is tartalmazták: ne legyenek kételyek senkiben azt illetően, hogy szükség esetén élünk-e a katonai segítségnyújtás eszközével...”.⁷

A végső döntésre 1968. augusztus 18-án került sor Moszkvában. Megállapodás született:

„a.) A katonai dolgokat, direkt beleszólás nélkül, a katonai vezetésre bizzuk,

Nyers Rezső (1968-ban az MSZMP titkára) is megerősítette. 1968 július közepétől mintegy szeptember második feléig Brezsnyev általában minden második, harmadik napon fölhívta Kádár Jánost a felmerült kérdések megvitatása céljából. Szeptember végétől a hívások száma jelentősen csökkent.

⁷ Politikatörténeti (vagy Párttörténeti) Intézet Archívuma, 288 f. 4/94. (Az MSZMP KB és a Minisztertanács 1968. augusztus 23-i együttes zárt ülésének jegyzőkönyvéből). A krími tanácskozáson Kádár János egyedüli kísérője és tolmácsa Erdélyi Károly külügyminiszterhelyettes és külpolitikai tanácsadó volt.

b.) a segítségkérésre megindulnak a csapatok; az egyesített csapatok parancsnoksága felhívással fordul a Csehszlovák Néphadsereghez...”⁸

Sem a tárgyalásokon, sem a későbbiek során az okmányokban nem hivatkoztak a Varsói Szerződésre, mivel a szovjet vezetés Ceaușescu, illetve Romániát nem kérte fel a közreműködésre. Kádár János augusztus 20-án tájékoztatta a tárgyalásról az MSZMP Politikai Bizottságát. A PB jóváhagyta a moszkvai megegyezést és Czinege Lajos intézkedéseit.

A moszkvai értekezlettel párhuzamosan Grecsko marsall intézkedett mind az Északi, mind a Déli hadseregcsoport ismételt teljes harcckészültségbe helyezésére. Augusztus 18-án délután Provalov vezérezredes tájékoztatta Czinege Lajos honvédelmi minisztert a kapott feladatokról, amelyek értelmében a csapatoknak 19-én estig fel kell készülniük az akció azonnali végrehajtására.

A magyar honvédelmi miniszter elrendelte a légierők és a légvédelem kijelölt alakulatainak teljes készenlétbe helyezését. Augusztus 20-án a felkészülés, majd a besorolás feladataival telt el. Este az egységek a határtól való távolságuk függvényében kezdték meg a határra való felzárkózásukat. A hadosztály ezredei, a Határőrség közreműködésével, augusztus 21-én, közép-európai időszámítás szerint pontosan nulla órakor lépték át a csehszlovák határt. A Déli Hadseregcsoport harcálláspontját Pozsonyba helyezte át, ott dolgozott a magyar hadművelleti csoport is. A 8. gépkocsizó lövészhadosztály szervezetszerű ezredeiből a 8. harcckocsiezred és a 20. tüzérezred békehelyőrségében maradt és a hadseregpáncsnok parancsára a hadosztály átvette a 11. harcckocsihadosztálytól a 31. harcckocsiezredet és 22. tüzérezredet.

A hadosztály a csehszlovák határ átlépésekor Letkésnél, Ipolyságnál (Šahy) és Balassagyarmatnál átkelt az Ipolyon. Harcfeladatát 14 óráig végrehajtotta. Ellenállásba sehol sem ütközött. Birtokba vette a kijelölt városokat, községeket és a Déli Hadseregcsoport parancsnokának parancsa értelmében tíz helyőrséget hozott létre. A kisebb városokat, falvakat, termelőszövetkezeteket folyamatos járőrözéssel ellenőrizték.

A helyőrségek:

- 1.) Nyitra (Nitra): 33. gépkocsizó lövészezred;
- 2.) Nagytapolcsány (Tapol'cany) (1. sz. körzet.): 63. gépkocsizó lövészezred;
- 3.) Szered (Sered) (2. sz. körzet.): 33. gépkocsizó lövészezred;
- 4.) Érsekújvár (Nové Zámky) (4. sz. körzet.): 63. gépkocsizó lövészezred;
- 5.) Léva (Levice) (5. sz. körzet) 31. harcckocsiezred;
- 6.) Vágújhely (Nové Mesto nad Váhom): a 14. gépkocsizó lövészezred 1. gépkocsizó lövészzászlóaljja;
- 7.) Pöstyén (Piešťany): a 14. gépkocsizó lövészezred 2. gépkocsizó lövészzászlóaljja;
- 8.) Galbóc (Hlohovec): a 33. gépkocsizó lövészezred 3. gépkocsizó lövészzászlóaljja;
- 9.) Nagykürtös (Veľky Krtiš): a 31. harcckocsiezred 1. Harckocsizászlóaljja;
- 10.) Verebély (Vráble) (3. sz. körzet): hadosztály-hadtáp.

⁸ Politikatörténeti Intézet Archivuma, 288 f. 4/94. sz.

Augusztus 25-én a Déli Hadseregcsoport parancsnoka módosította, megnövelte a hadosztály feladatát, megszállási körzetét nyugatra egészen a Kis-Kárpátok lábáig toltá előre. A körzet mintegy 1500 km²-el lett nagyobb. Egy új helyőrséget is fel kellett állítani Nagyszombatban (Trnava). Ezzel egyidőben bevonták a nagykürtösi helyőrséget.

A kialakult helyzetről Brezsnyev 1968. augusztus 24–26-án tárgyalt a Moszkvába hurcolt csehszlovák vezetőkkel. A szovjet katonai vezetés komolyan tartott a csehszlovák fegyveres erők felkelésétől. Számításaik szerint ennek a Dubček vezette delegáció hazatérésekor kellett volna kirobbannia, ezért a megszálló erőket fölkeszítették a csehszlovák katonai erők és a népi milícia lefegyverzésére. Az akció fedőneve „Rózsafa” volt. A csehszlovák passzív ellenállás azonban hatásosabbnak bizonyult, mint egy esetleges fegyveres felkelés.

A megnövekedett feladatok jelentősen meghaladták a hadosztály teljesítőképességét. Ezért a vezérkari főnök első ütemben egy karhatalmi zászlóaljjal, majd az egri 6. gépkocsizó lövészezreddel erősítette meg. Az egri ezred augusztus 25-én mozgósított, majd hosszú menet után érkezett be Érsekújvár térségébe; a várost és környékét 27-én vette át a 63. gépkocsizó lövészezredtől. A hadosztály belső átcsoportosítás után kialakult új helyzete a továbbiakban egészen október végéig, a magyar erők hazatéréseig nem változott (l. a 14. sz. okmányt).

A bemutatásra kerülő okmányokat a Honvédelmi Minisztérium Központi Irattárában elhelyezett és a „Zala” fedőnevű gyakorlatra vonatkozó, még nyilvánosságra nem hozott anyagokból válogattam. A „Zala” gyakorlat anyaga levéltárilag még rendezetlen; a Magyar Honvédség irattári előírásainak megfelelően tárolják. A kiválasztott okmányok két nagyobb témakört ölelnek fel. Az első csoportot a megszállás első hét napjának eseményeit tömören rögzítő vezérkari főnöki napi jelentések alkotják, valamint néhány, azokat kiegészítő politikai jelentés.

A második csoportba a Déli Hadseregcsoport, valamint a 8. gépkocsizó lövészhadosztály parancsnokainak a „Rózsafa” akcióra vonatkozó parancsait soroltam. A parancsokban meghatározott feladatok a gyakorlatban nem kerültek végrehajtásra (kivéve az átcsoportosítást), tartalmukkal mégis meggyőzően reprezentálják a szovjet katonai felső vezetés tájékozatlanságát a csehszlovákiai helyzetről, valamint tartását egy esetleges csehszlovák katonai felkeléstől. Meggyőződésem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy véleményem szerint a magyarországi 1956-os tapasztalatok sablonjait akarták ráerőszakolni a valóságban teljesen eltérő csehszlovákiai helyzetre.

A vezérkari főnök a megszállás egész időtartama alatt napi összefoglaló jelentésekben tájékoztatta a honvédelmi minisztert – és rajta keresztül az MSZMP Politikai Bizottságát – a csehszlovákiai eseményekről, illetve a magyar haderő helyzetéről. A szovjet vezetéstől kapott, az általános politikai nyilatkozatokon alig túllépő, tájékoztatások ismeretében, véleményem szerint, e jelentések adtak valamelyes áttekintést a magyar vezetés számára a kialakult helyzet bonyolultságáról. Az első napokban napi két jelentés – egy az éjszakai és egy a nappali eseményeket feldolgozó – készült. A jelentéseket Czinege Lajos honvédelmi miniszter rendszeresen bemutatta Biszku Bélának, az MSZMP adminisztratív ügyekkel foglalkozó titkárnak, a fontosabb ügyekről pedig tájékoztatta Kádár Jánost is.

Az okmányokban talált hibákat sehol sem javítottam, csak az esetleg félreérthető – illetve elírt – szavakat pontosítottam, magyaráztam a jegyzetekben. Vonatkozik ez

elsősorban a cseh és szlovák nevekre, helységnevekre. A rövidítéseket, neveket első megjelenésükkor mutatom be.

A MAGYAR NÉPHADSEREG VEZÉRKARI FŐNÖKÉNEK
NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSEI

1.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 3 lap
2. sz. pld.
Sfsz: GY/110

1. sz. pld. HM elvtársnak
2. sz. pld. Gyűjtő

NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS⁹

(„ZALA”)

1968. augusztus 22. 09.00

1.) A NATO Főparancsnokság magasabb beosztású tisztjeit 21-én a reggeli órákban berendelték szolgálati helyükre. 1968. 8. 21.19.00-ra ismételtlen összehívták a NATO állandó tanácsát. A NATO Főparancsnokság 21-én a reggeli órákban elrendelte a hradó és felderítő szolgálat megerősítését azzal a feladattal, hogy folyamatosan kísérjék figyelemmel a csehszlovákiai eseményeket.

Washingtonból származó információink szerint az USA Nemzetbiztonsági Tanácsa nem hozott érdembeni döntést. A katonai beavatkozás gondolatát erkölcsi-politikai okok miatt elvetette. Ugyanakkor azonban saját fegyveres erői, illetve a NATO erők egyrészének magasabb harcckészültségi fokba helyezését határozta el.

Legújabb adataink szerint az európai USA erők ismeretlen egységei „exercise harvest moon” fedőnévvel gyakorlat végrehajtását kezdték meg, a gyakorlat területe egyelőre ismeretlen.

Az osztrák haderőt 21-én 08.00-kor harcckészültségbe helyezték. Az osztrák–csehszlovák határt lezárták és a határvédelmi erőket a hadsereg egységeivel erősítették meg. Az osztrák légierő 21-én intenzív légifelderítést folytatott a csehszlovák–osztrák határ mentén.

2.) A prágai szabad legális rádió 05.35-ös hírében felhívja a csehszlovák rádióamatőröket, hogy segítsenek felderíteni a szövetséges¹⁰ megszálló csapatok rádióinak frekvenciáit és jelentsék azokat a Csehszlovák Néphadsereg egységeinek. Ez azért szükséges, mert ezek az adók „megtévesztő” adatokat közölnek a helyzetről, amelyek sértik a csehszlovák nép önértetét. A kommentátor szerint, ezeknek a szövegeknek megszerkesztésében résztvesz Bilak, Barbinek, Jindra¹¹. Ezek voltak azok a személyek, akik a szovjet tisztekkel tárgyaltak.

⁹ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az összes további napi jelentés e csomagban található. A jelentés 1. lapjának bal felső sarkában kézírással a következő feljegyzés olvasható: „Az 1. sz. pld. 00395/HM. Titk. 1968. sz. alatt iktatva lett, azonban a jelentést a honvédelmi miniszter et. parancsára égetéssel a HM. Titk. Ügyv. szerve megsemmisítette. 1968. okt. 16. Juhász alez. MN. FŐÜTI. 1. hdm. h.”

¹⁰ Mivel nem a Varsói Szerződés nevében történt a megszállás, az okmányokban általában a „szövetséges” csapatok megnevezést használták.

¹¹ V. Bil’ak, F. Barbinek, A. Indra a Csehszlovák Kommunista Párt elnökségének Moszkva-barát tagjai voltak.

3.) A feladat végrehajtásában résztvevő személyi állomány politikai magatartása megfelelő. Negatív politikai megnyilvánulásról jelentés nem érkezett.

A csehszlovák helyi párt és állami vezetők magatartása továbbra is ellentmondásos. Egyfelől megértésüket és együttműködési szándékukat hangsúlyozzák, másfelől arra hivatkoznak, hogy a KB, a kormány és a Nemzeti Tanács tagjainak nyilatkozatát nem ismerik, felsőbb szerveiktől egyértelmű, világos utasítást nem kaptak. Ugyanakkor a nyitrai párt és állami vezetők ígéretet tettek, hogy a rend helyreállításában és fenntartásával kapcsolatosan minden lehetőt megtesznek.

4.) A 8. gl. ho.¹² csapatai a számukra kijelölt körzetekben folytatták a megszabott feladat végrehajtását, a területükön lévő objektumokban az éjszaka folyamán csend és nyugalom volt. A mai nap folyamán folytatták a helyzet további konszolidálására irányuló tevékenységeket. Várják a hadosztály megerősítésével, anyagi utánszállításával kapcsolatos intézkedéseket. A hadosztály megindulási körletét felszámoltuk, a zárást megszüntettük, a visszahagyott anyagokat elszállítottuk¹³.

Az OLP¹⁴ kijelölt erői 8. 21-én a 8. gl. ho. parancsnok igényei szerint biztosították a hadosztály csapatainak tevékenységét, melynek során összesen 94 repülőgép bevetést hajtottak végre. A tevékenység folyamán fegyveres tevékenységre nem került sor.

A 48. gárda harckocsi hadosztály¹⁵ 21-én délutáni órákban beérkezett az összpontosítási körletébe.

A 8. gl. ho. anyagi utánpótlásának biztosítása érdekében 60 db. különböző anyagokat szállító gépkocsioszlop¹⁶ Drégelypalánk körzetéből megfelelő fegyveres biztosítás mellett útbaindult. A szállító oszlop a határt 68. 8. 22-én 06.50-kor lépte át.

5.) 1968. 8. 21-én 18.20-kor elrendeltem a 6. sz. átrakó állomás mozgósítását, 68. 8. 21-én 23.00-kor a 6. gl. e. 2. gl. z. és a hk. z-a egy szd-ának tartalékos hadkötelesekkel történő feltöltését (a 2. gl. z-hoz 300 tartalékos karhatalmi került behívásra).¹⁷

Jelentősebb események:

A politikai munkások csoportja az éjszaka folyamán megérkezett rendeltetési helyére, eligazításuk és körzetenkénti szétosztásuk megtörtént, feladataikat a kijelölt körletekben megkezdték¹⁸

(Csémi Károly altbgy.)

MNVKF.HM. I.H.¹⁹

¹² 8. gl. ho. = 8. gépkocsizó lövészhadosztály.

¹³ A hadosztály a megindulási körletből az összes elhelyezési anyag és számos más nehezen szállítható anyag hátrahagyásával távozott. A megindulási körletet tilos volt elhagyni. A körletet kívülről a BM erői, belülről a hadosztály őrsői zárták el a külvilágtól.

¹⁴ OLP = Országos Légvédelmi Parancsnokság. Állományába tartoztak a támogatásra kijelölt repülőszázadok.

¹⁵ Helyesen: 48. gépkocsizó lövészhadosztály. Szovjet, az Odesszai Katonai Körzet állományából adták át a Déli Hadseregcsoportnak. Részben vasúti szállítással, részben keréken érkezett be a Bakony térségében kijelölt összpontosítási körletébe. A Déli Hadseregcsoport második lépcsőjét alkotta.

¹⁶ Helyesen: 60 gépkocsiból álló szállítóoszlop.

¹⁷ gl. e. = gépkocsizó lövészezred; gl. z. = gépkocsizó lövészsászlóalj; szd. = század.

¹⁸ Szlovák területen, a lakosság közötti politikai munkára létrehozott „operatív csoport” állományába 17 városi, járási pártmunkás és szakszervezeti funkcionárius, valamint két újságíró tartalékos tiszt vonult be. Feladatuk kudarcba fulladt. A szlovák párt és közigazgatási vezetők nem álltak velük szóba, csak a katonákkal, mondván: „csak az erőszak tényét vesszük tudomásul”.

2.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 2 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/113

Czinege Lajos vezds. elvtársnak
honvédelmi miniszter

*KIEGÉSZÍTŐ JELENTÉS*²⁰
(„ZALA”)
1968. augusztus 22. 16.00

1.) A NATO helyzetében jelentős változások nem történtek.

Meg nem erősített adatok szerint : a csehszlovák határral szemben lévő NATO légvédelmi erőknél készültséget rendeltek el; a határbiztosításban résztvevő USA és NSZK csapatok a határ közelében helyezkednek el; a csehszlovák határ mentén a NATO légifelderítő tevékenysége erősödött.

Az osztrák haderő csehszlovák határ mentén lévő csapatai továbbra is riadókézsültségben vannak.

2.) A 8. gl. ho. körzetében lévő városokban a hangulat nyugodtabb volt az előző napinál, bár mindenütt voltak kisebb tüntető csoportok amelyeket feloszlattak. Az utcai rend kezd helyreállni, ehhez hozzájárultak a helyi vezetők erre vonatkozó felhívásai és utasításai, a helyi vezetők gyakorlati tevékenysége még nem elég határozott. A csehszlovák alakulatok felé ellenállásra szóló felhívások hangzanak el, az utcákra jelszavakat festenek. A még működő rádióadók és különböző csoportok tevékenysége a további összeütközések veszélyét növelik és lassítják a politikai kibontakozást.

A csehszlovák alakulatok hangulata vegyes, velük az együttműködés legjobban Nové Zamsky-ban²¹ alakult ki, ahol közösen folytattak járőrözést.

2.) A Magyar Néphadsereg személyi állományának hangulata kielégítő, nyugodt. A részletesebb tájékozódás lemérhető hatásaként a személyi állomány körében bizonyos fokú lelkesedés tapasztalható, ami a kapott feladatok lelkiismeretesebb végrehajtásában és a fegyelmi helyzet szilárdulásában jut kifejezésre. Ugyanakkor egészségesnek látszó türelmetlenség is tapasztalható a lassú politikai kibontakozás miatt. 1968. augusztus 22-én valamennyi helyőrségben tájékoztattuk az eltávozott hivatásos állomány hozzátartozóit.

A különleges feladattal megbízott politikai csoport 1968. aug. 22-én 12 fővel kiegészítve a terveknek megfelelően végzi munkáját. Területükön a politikai helyzet rendkívül bonyolult és nehéz. A vártnál lassabban és nehezebben választódik ki az a réteg (személyek) akiknek bevonásával a politikai kibontakozás végbe tud menni.

4.) A 8. gl. ho. csapatai a tervek szerinti helyőrségekben vannak. A postát mindenütt kézbevették, a távbeszélő hálózatot ellenőrzik. A 8. gl. ho. személyi állományának hangulata, politikai magatartása megfelelő, egyes fellépéseknél fékezni kell őket. A csehszlovákok részéről a

¹⁹ MNVKF HM I. H. = A Magyar Néphadsereg Vezérkarának Főnöke, a Honvédelmi Miniszter Első Helyettese.

²⁰ MHKI 5/12/13. sz. csomag. A jelentés első lapján Czinege Lajos kézírásos feljegyzései : „1: 68. 8. 22. Czinege Lajos.” A további, hat bekezdésben írt feljegyzését áthúzta, olvashatatlan.

²¹ Helyesen: Nové Zámky (Érsekújvár).

személyi állomány felé politikai aktivizálódás kezdődött, igyekeznek befolyásolni, fellazítani az egységek erkölcsi-politikai szilárdságát.

5.) A Csehszlovák Néphadsereg Országos Légvédelmi Parancsnoksága és Központi Harcálláspontja táviratilag értesítette a mi OLP-ságunkat, hogy megszakítja vele a kapcsolatot. Az összeköttetést 8. 22. 07.30-tól megszakították, majd 14.55-től újból felvették.

6.) A ho. megerősítésére egy a feladatnak megfelelő szervezetű és összetételű lövész zászlóalj 1968. 8. 23-án 05.00-kor útbainditok.²²

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF. HM. I. H.

3.

[Politikai hangulatjelentés]

02551 sz. beérkező rejtjelzett távirat
MN.4891-től

Vette: POL.FCSF.

Érkezett: MHHKIB

MNVK. POL.FCSF. ELVTÁRSNAK²³

Budapest

Jelentem, hogy a Magyar Néphadsereg egységei a kitűzött katonai feladatokat végrehajtották. Erőszakos ellenállás nem volt. A kitűzött politikai konszolidációs feladatokat végrehajtani jelen helyzetben szinpatizánsok és jövetelünk célját elismerők hiánya miatt nem sikerült. Egy platform van: „Hívás nélkül megszállták Csehszlovákiát”. E platform mögött az ellenforradalmárok aljas és intenzív munkája folyik, a nacionalizmus szításával, régi szlovák és magyar ellentétek bolygatásával. A jelenlegi állapotban az értelemre való hatás, a rendbontók és zavarkeltők megfélekezése ... [a feladat. – A kiegészítés tölem., P. I.: a távirat itt hiányos.] Ez ugyanakkor sok nehézséggel, problémával jár. Sok a tüntetés és provokáció. Az általunk ... [emlegetett –A kiegészítés tölem, P. I.] cseh felhívásnak nevek hiányában nem hisznek. Négyszemközti beszélgetésekben fellelhetők itt-ott pozitív elemek is. Ezek nyilvánosan nem mernek kiállni. A rend fenntartásában együttműködők között is sok a kétszínű elem. A ho. erkölcsi-politikai állapota jó. Eddig szilárdan helytálltak a bonyolult viszonyok között. A parancsnokok, pol. munkások ebben magabiztosan tevékenykednek. A ho. képes harcfeladat végrehajtására. Teljesítjük pártunk és kormányunk által kapott feladatot.

Kiss Lajos vörgy.²⁴
1968. aug.22.

²² A karhatalmi feladatokra összeállított és ennek megfelelően (pl. vízágyúval, gumibottal stb.) felszerelt zászlóalj hadosztályparancsnoki tartalékként szerepelt. Helyőrsége Nyitra volt.

²³ MHKI 5/12/27. sz. csomag. Rejtjelzett táviratok lapjai. A jelentést (és a további napi politikai jelentéseket is) a 8. gl. hadosztály harcálláspontjáról – esetenként a Déli Hadseregcsoporttól továbbították a Magyar Néphadsereg hírközpontjának, géptávíron. A kettős címzés jelzi, hogy mind a vezérkar, mind a politikai főcsoportfőnökség megkapta. A napi összefoglaló jelentéseket a vezérkar készítette. Ezeket kapta meg a miniszter. A vezérkar által készített jelentések láthatóan a tárgyra koncentráltak és elhagytak minden politikai sallangot.

²⁴ Kiss Lajos vezérőrnagy, az 5. hadsereg politikai osztályvezetője, a Déli Hadseregcsoporthoz küldött magyar összekötő csoport parancsnokának (Szűcs Ferenc vezérőrnagy MNVKF. Helyettes) politikai helyettese és egyben az „operatív csoport” parancsnoka volt.

4.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 5 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/114

Czinege Lajos vezds. elvtársnak
honvédelmi miniszter

*NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS*²⁵
(„ZALA”)
1968. augusztus 23. 08.00

1.) A NATO. helyzetében jelentős változások nem történtek. Az USA. hadászati csapásmérő erők, repülőgép fedélzeti vezetési pontok tevékenységében a szokásostól eltérő tevékenységet nem tapasztaltunk.

A NATO. fegyveres erők egyes részei továbbra is egyszerű harcászati tevékenységben vannak. A nyugat-német fegyveres erőknél – a határvédelem jelentett megerősítése mellett – 8. 21-én berendelték szabadságról a Déli Légierő Parancsnokság és a 12. Páncélos hadosztály beosztottjait.

Az osztrák fegyveres erők Dunától északra lévő részeit továbbra is harcászati tevékenységben tartják.

2.) Pavlovskij hadseregtábornok elvtárs²⁶ 1968. 8. 22.-én 20,50-kor folytatott beszélgetésünk során tájékoztatott arról, hogy:

–reális remény van a politikai konszolidációt elősegítő szervezési feladat – kora reggeli órákig történő – eredményes befejezésére;

–a CSKP. kongresszusa zömében a jobboldal képviselőiből áll;

–a Dzur honvédelmi miniszter letartóztatásáról terjesztett hírek valótlanok.

Ezzel összhangban áll Lakatos Béla vörgy. azon jelentése – melyet Szücs Ferenc vörgy. is megerősített – hogy a Csehszlovák Néphadsereg egységei Szvoboda–Dzur²⁷ aláírással parancsot kaptak, mely elrendelte a szövetséges csapatokkal való együttműködést és megtiltott mindennemű ellenállást.

Beszélgetésünk során kértem, hogy Prágában a szovjet csapatok oldják meg a magyar és baráti követségek biztosítását, amit Pavlovskij elvtárs megígért.

A 8. gépkocsizó lövészhadosztály körzetében mindenütt felvették a kapcsolatot a helyi vezetőkkel, azonban rendkívül változó sikerrel és megbízhatósággal. Nagyon nehéz együttműködésre bírni őket. A hangulat általában ellenséges. A polgári lakosság sorban áll élelmiszerekért. Az emberek válságos hangulatban vannak, nem tudják, mit csináljanak. Az ellenséges elemek ténykednek és szervezkednek. A hadosztály helyőrségei közül Sturovóban²⁸ és Léván rend van. Novo-Mesztóban és Nove–Zamkiban²⁹ a milícia, Léván a járási pártbizottság és a rendőrség parancsnoka közreműködik a rend fenntartásában.

A Déli Hadseregcsoport hadműveleti csoportfőnökének a tájékoztatása szerint 8. 22-én 11.00-kor Bratislavában főleg diákok tüntettek és lőttek a szovjet csapatokra, melynek következtében 8 fő megsebesült és 2 fő életét veszítette. 18.00-kor a pozsonyi Központi Postán fegyvereket és löszert találtak.

²⁵ MHKI 5/12/13. sz. csomag. A jelentés első lapján Czinege Lajos kézírásos feljegyzései: „1: 68. 8. 22. Czinege Lajos.” A további, hat bekezdésben írt feljegyzését áthúzta és olvashatatlan.

²⁶ Pavlovskij hadseregtábornok

²⁷ Helyesen: Svoboda. Lakatos Béla vezérőrnagy a 8. gl. ho. parancsnoka.

²⁸ Sturovo = Párkány

²⁹ Helyesen: Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky

Brnoban két rádióállomás dolgozott estig, mely valószínű rádió-technikai csapatoké, Bratislavában is két adó működik, melyek helye ismeretlen. Valószínűleg ezek is rádió-technikai csapatoké lehetnek.

A Déli Hadseregcsoport és a 8. gépkocsizó lövészadosztály egybehangzó jelentése szerint 8.23.-án nyugtalan nap várható. Brnoban és Bratislaván 08.00-08.00 között tüntetésekre készülnek.

3.) A csehszlovákiai események, az MTI. Közleményei és a különböző tudósítások változatlanul az egész személyi állomány figyelmének középpontjában állnak.

Személyi állományunk egységesen helyesli az öt szocialista ország – köztük hazánk – katonai lépését, mely biztosítja Csehszlovákia szocialista uton való továbbfejlődését. A megtett intézkedések igazságosságát, internacionalizmusát senki sem vitatja. A csehszlovák kormány és párt vezetői egy csoportjának közleményét megnyugvással fogadták. A hivatásos állomány egy részénél azonban egészséges türelmetlenség is tapasztalható, ami abban fejeződik ki, hogy mikor lesz már nevekkal fémjelzett vezetés.

A személyi állomány politikai hangulatára a szilárdság, az ügyel szembeni nagyfoku felelősségérzet és az őszinte segítőkészség a jellemző. Ez kifejeződik a feszes fegyelmi helyzetben, a végségek számának csökkenésében, a csehszlovák elvtársak megsegítésére irányuló önkéntes jelentkezések számának növekedésében, az eseményekkel összefüggő és a napi feladatok példás teljesítésében.

A Kossuth adó minden híret meghallgatják, ugyanakkor jelzések érkeztek arról, hogy növekedett az osztrák, román, jugoszláv rádió és televízió adásainak hallgatása és figyelése. Megjegyzendő, hogy a személyi állomány nem ért egyet ezeknek az adásoknak a tartalmával, különösen a román adásokat itélték el keményen.

Egyes helyekről, főleg az északi községekben felvásárlási láz tapasztalható.

Az állomány körében végzendő politikai felvilágosító munka feszesen meg van szervezve és folyamatossága biztosított.

A feladat végrehajtásában résztvevő hivatásos állomány hozzátartozói körében megnyugvás tapasztalható. Most már tudják, hol vannak férjeik. Bizonyos foku féltés és aggodalom azonban most is tapasztalható. Problémát okoz helyenként, hogy a tartalékosok feleségei nem kapták meg a második fizetést. Ezzel kapcsolatosan a HM illetékes szervei a szükséges intézkedéseket megtették.

4.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály helyzetében változás nem történt.

A személyi állomány egészének hangulata nyugodt, nincs idegesség, ugyanakkor éberek és nagy felelősséggel dolgoznak.

1968. 8. 22-én éjjel – jelentésének meghallgatása után – utasítottam a hadosztályparancsnokot a körültekintő, de határozott fellépésre. A várható helyzetre való tekintettel felhívtam a figyelmét, hogy a csapatok – különösen városokban történő elhelyezésénél – őrizzék meg mozgási szabadságukat, ne adjanak lehetőséget a rajtaütésre.

5.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály megerősítésére rendelt 6/2 gl. zászlóalj 8. 23. 05.00-kor utbaindult. Előreláthatóan a délutáni órákban érkezik be NITRA körzetébe.

Ugyancsak 23-án 06.30-kor – a hadosztály élelem és anyagi készleteinek kiegészítésére – egy szállítmány utbaindult.

6.) A 48. szovjet hadosztály Hajmáskér körzetéből 8. 23-án 13.00-tól átcsoportosításra kerül Komárom Dél körzetében. Az előrevonás biztosítására és a körlet zárására a szükséges intézkedéseket a BM. illetékes szervei felé megtették.

7.) A Déli Hadseregcsoport törzse érdeklődött, hogy a Rajka és a Duna közötti csehszlovák-osztrák határszakaszon vannak-e magyar határőrök is, tájékoztattuk őket, hogy ezen a szakaszon nincsenek határőreink.

8.) Puja Frigyes elvtárs kérésére közreműködtem, hogy a szovjet katonai hatóságok segítsék elő a Bratislava körzetében rekedt magyar túristák hazatérését. Átszállításukhoz 5 autóbust

küldtünk át, melyek mozgását négy páncélgépkocsival biztosítottuk. Eddig kellően nem tisztázott ok folytán azonban a jelzett 1500 fő helyett csak 15 fő (6 család) várt átszállításra.

9.) Együttműködésben a BM-mel és a KPM-el intézkedést tettünk az ország területén lévő lengyel és NDK., valamint szlovák turisták (bratislavaiak kivételével) kiszállításának biztosítására. Az ország területén lévő csehszlovák állampolgárok fokozatos kiléptetését tervezzük a keleti határ-részen.

Ugyancsak felszabadtásra került a külföldi légitforgalom – a CsSzk. területének érintése nélkül, illetve repülőtereinek kivételével – nagy gondot fordítva a katonai repülő tevékenységek elsőbbségének biztosítására.

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF., HM. első helyettes

5.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 4 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/115

Czinege Lajos vezds. elvtársnak
honvédelmi miniszter

Helyben

KIEGÉSZÍTŐ JELENTÉS³⁰
(„ZALA”)
1968. augusztus 23. 16.00

1.) A NATO vezető hatalmi és katonai vezető szervei újabb lényeges politikai, vagy katonapolitikai intézkedést nem fogadosítottak, fegyveres erőik helyzete a jelentés időszakában lényegesen nem változott.

A rádiófelderítés adatai szerint a csehszlovák határ mentén szétbontakozott 2. USA páncélos felderítő ezred tartalék vezetési pontja is települt és felvette az összeköttetést a 7. USA hadtest légi támogatási központjával.

Az osztrák haderő Dunától Északra lévő erői továbbra is a védelmi riadó állapotában, együtt-tartásban vannak, a megerősített határvédelmet fenntartották. Az osztrák honi légvédelmi szolgálat fokozott készenléti állapotban van (pontos fokozata nem ismeretes).

2.) Svoboda köztársasági elnök a hajnali órákban folytatta csütörtökön megkezdett tanácskozásait. Prágai rádióhírek szerint továbbra is csak a Csernyik [sic! – P. I.] vezette kormányt ismeri el legálisan. A prágai szovjet nagykövettel és a csapatok főparancsnokával történt beszélgetés után elhatározta, hogy kormányküldöttség élén Moszkvába utazik. Repülőtéri nyilatkozatában közölte, hogy a küldöttség tagjai Husak miniszterelnök helyettes, Dzur nemzetvédelmi miniszter, Vasil Bilak a Szlovák KP titkára, Alois Indra a CSKP titkára, Jan Piller, a CSKP KB Elnökségének tagja és Kucsera igazságügyminiszter.³¹ Kijelentette, hogy az utazásra saját kérése alapján került sor és még a mai nap folyamán vissza kíván térni Prágába. Svoboda elnök szovjet vadászgépek kíséretében 10,45-kor Prágából Pozsonyba érkezett. A

³⁰ MHKI 5/12/13. sz. csomag. A jelentés jobb felső sarkán tintával írt feljegyzés: „L: Czinege Lajos, 68. 8. 23”.

³¹ A csehszlovák küldöttséget Moszkvába vitték, és nem a saját kérésükre mentek.

küldöttség Prágából Pozsonyba érkezését Szücs vörgy. elvtárs megerősítette és egyben tájékoztatott, hogy Kolder elvtárral a küldöttség kiegészült.

Hirügynökségi jelentések szerint:

–Svoboda vezette küldöttség megérkezett Moszkvába;

–az új csehszlovák kormány elnöke Alois Indra lesz;

–a Plzen-i rádió hírei szerint a CSKP XIV. rendkívüli kongresszusa mintegy 1000 küldött részvételével Prágában ismeretlen helyen ülésezik. 150 – egyes hírek szerint 160 – tagu Központi Bizottságot választott. A KB. éjszakai órákban tartott első ülésén ismét Dubčeket választotta meg elsőtitkárnak, akit Silhan mint a KB titkára helyettesít. Nyilatkozatban közölték, hogy nem választják ujja azokat, akik „lejáratták magukat”;

–az ENSZ Biztonsági Tanácsa csütörtöki ülését az eredetileg tervezett délutáni időpontról estére halasztotta. Az ülésen, amely magyar idő szerint hajnali 3 órakor kezdődött, a héthatalmi javaslat szerzői arra törekedtek, hogy minél előbb szavazásra kerüljön a Szovjetuniót és a többi négy országot elítélő javaslat.

3.) A 8. gépkocsizó lövészhadosztály körzetében helyi csehszlovák párt és állami vezetőkkel kapcsolat és együttműködés kiépítése továbbra is nagy nehézségekbe ütközik. Érveinket nem fogadják el, a köztük lévő pozitív elemek nem mernek megnyilatkozni.

A lakosság körében, de az állami és pártszervek vezető testületeiben is fokozódik a nacionalista hangulat. Nehezíti a polarizációt, hogy mindezekig nem került nyilvánosságra azoknak a csehszlovák párt és állami vezetőknek a neve, akik a felhívást kiadták. Mellettük állásfoglaló rádió és sajtó a hadosztály működési területén nem dolgozik, ugyanakkor egyre nagyobb számban és intenzitással működnek az ellenséges hangvételű rádióadók, –a mai naptól magyar nyelven is – tömegével jelennek meg ilyen jellegű sajtótermékek és rölapok.

4.) A 8. gépkocsizó lövészhadosztály személyi állományának politikai magatartása továbbra is kielégítő. Fokozódik azonban körükben a türelmetlenség és a határozottabb tenniakarás.

A csehszlovák csapatok a helyőrségekben tartózkodnak, fegyveres ellenállás nincsen. A 64. hk. e. (Levice) szorosan együttműködik csapatainkkal. A Nyitrában lévő gímű. techn. tiszt. iskola 23-án 3 db „Smel” típusu rakéta páncéltörőt kapott valahonnan. (Eddig ilyenrel nem rendelkezett.)

A lakosság körében tovább terjed a magyar–ellenesség. Erre uszító röpcédulák szórása és jelszavak festése intenzívebb lett. Levice helyőrségben egy, az uttestre történő festés megszüntetésére a helyi milícia és a magyar járőrök együttesen felléptek. Ennek során incidens keletkezett és fegyverhasználatra is sor került. Két csehszlovák állampolgár megsebesült. (Részletek tisztázás alatt.)

Az éjszaka folyamán egy illegális rádió-adó belépett a ho. rádió hálójába és nyílt magyar nyelven, a „vezető állomás” nevében az alábbi utasítást adta:

„A magyar nemzet érdekében a Szovjetunió hadvezetősége a legmagasabb harckészültséget rendelte el és megparancsolta, hogy készüljenek fel Csehszlovákia elhagyására Salgótarján irányába.”

5.) Az MN. személyi állomány érdeklődésének középpontjában a csehszlovákiai fejlemények és a szövetséges csapatok tevékenysége áll. Egyetértés kíséri az elhangzott és a megjelent tájékoztatókat, amelyek hozzájárultak a helyzet és az összefüggések megértéséhez. Ezzel kapcsolatosan igényli az állomány a magyar kormány és Központi Bizottság hivatalos állásfoglalását is.

A Csehszlovákiában lezajlott újabb események ismeretében személyi állományunk még inkább helyesli a testvéri szocialista országok közösen tett katonai intézkedéseit. Ezeket időse-rűnek, jogosnak és indokoltnak tartja. Az újabb ellenforradalmi cselekmények hallatán a türelmetlenség és az aggodalom jelei észlelhetők.³² Aggódás mutatkozik a csehszlovák kormány

³² Sem ebben, sem a további jelentésekben nincs szó a Csehszlovákia megszállásával szembeforduló magyar tisztekről és katonákról, pedig ügyeikkel Czinege Lajos honvédelmi miniszter is foglalkozott.

és Központi Bizottság megalakulásának elhúzódása, a szövetséges csapatok veszélyes helyzete, stb. miatt. Többen kérdezik, meddig nem használhatják még a mieink a fegyvereiket?

6.) Intézkedtem az utánszállítások fegyveres biztosítását végrehajtó alegység Egerből Rétság helyőrségbe való átdiszlokálására, amelyet az esti órákban végrehajtanak.

A 48. szovjet ho. Hajmáskér körzetéből 15.00-kor megkezdte átcsoportosítását Komárom, Kisbér, Tata körzetébe. A forgalom szabályozását és az új körlet zárását a BM szervek útján biztosítottuk

Magyarországon lévő csehszlovák turisták vasuton (Sturovoig) történő hazaszállítását Benkei elvtárs engedélye és a velünk történt egyeztetés alapján 15.00 órától a MÁV megkezdte.

Pozsonyban összegyűlt elég jelentős számú baráti országok turistáinak Pozsonyból Mosonmagyaróvárra történő kiürítését a Déli Hadseregcsoport kérésére a BM szervekkel együttesen biztosítottuk.

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF., HM. I. H.

6.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 4 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/118

Czinege Lajos vezérezredes elvtárs
honvédelmi miniszter

Helyben

NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS³³
(„ZALA”)
1968. augusztus 24. 08.00

1.) A NATO erők csoportosításában, harckészültségi helyzetében lényeges változás nem történt. Az USA hadászati csapásmérő ereje, valamint az USA és NATO repülőgépfedélzeti vezetési pontok szokásos tevékenységüket folytatták.

Ráf jelentés szerint a Dél-Európa-i Szövetséges Fegyveres Erők Főparancsnokságának riasztó hírrendszere elrendelték a „HZ-001” riasztó és értesítő hírrendszer aktivizálását. A hírrendszer vezető állomása 18,35-kor lépett működésbe. Adataink szerint ez a hírrendszer harckészültséggel kapcsolatos ellenőrzéseket hajt végre.

Oszták sajtóközlés szerint az 1. és 3. dandárcsoport öt dandárát 08. 21-re virradó éjjel riasztották. 21-én 16,15-re az 1. dandárcsoport 1. vadászdandárának részei Bécsből, a 3. páncélgránátos dandár részei Mautern-ből, a 3. dandárcsoport 4. páncélgránátos dandárának részei pedig Linz–Ebelberg és Ried körzetéből menetet hajtottak végre a csehszlovák határ irányába és elfoglalták jelenlegi összpontosítási körleteiket. Az 1. dandárcsoport 98. páncélgránátos dandárának és a 3. dandárcsoport 6. vadászdandárának elmozgatására vonatkozó adatokkal nem rendelkezünk.

A nyugatnémet kormány szóvivője szerint:

³³ MHKI 5/12/13. sz. csomag. A jelentés 1. lapja jobb felső sarkán tintával írt feljegyzés: „Jelentve 68. 8. 24. Czinege Lajos”

„A Csehszlovákiában történt katonai beavatkozás új helyzetet teremtett a NATO számára, amely feltétlenül szükségessé teszi az előretolt védelem hadászati elveinek megváltoztatását. Ez a hadászati elgondolás arra alapul, hogy a szovjet csapatok jelenlétével csak az NDK területén számoltak és a háboru kezdeti időszakában csak ebből az irányból várták tevékenységük megindítását. Az a tény, hogy a szovjet csapatok más területen is közvetlen érintkezésbe kerültek a NATO fegyveres erőivel, szükségessé teszi, hogy időlegesen változtassanak az európai NATO haderő harcászati állapotán, még akkor is, ha a Varsói Szerződés csapatainak Csehszlovákiában történő állomásoztatása néhány napig, vagy néhány hétig tart. Az NSZK-nak sürgősen át kell értékelnie a be nem avatkozás politikáját, mert a Szovjetunió által végrehajtott intervenció nem biztos, hogy megáll Csehszlovákia határánál.”

2.) A csehszlovák belpolitikai életet a várakozás jellemzi, amely elsősorban a legjelentősebb esemény, Svoboda elnök moszkvai tárgyalásával függ össze. Svoboda elnök a prágai illegális rádió jelentése szerint Moszkvából való visszatérése után nyilatkozatot fog tenni. A szövetséges csapatok főparancsnoksága hozzájárult, hogy a televíziót felhasználják Svoboda elnök üzenetének továbbítására.

Szücs Ferenc vörgy. elvtárs tájékoztatása alapján:(23-án 24.00) Pozsonyban Proválov elvtársakkal a Szlovák KP 1968. augusztus 24.-én megtartandó rendkívüli kongresszusának érdekében tárgyaltak Hruskovic, Klokács, Janika, Perlinga, Zrak KB tagok. Proválov elvtárs közölte velük, hogy a kongresszus megtartásának biztosítására nincs mód.³⁴

Kérésükre Proválov elvtárs biztosította Moszkvában tartózkodó csehszlovák küldöttséggel a telefon-kapcsolat felvételét. Moszkvából Hasák³⁵ elvtárs közölte velük, hogy nagyon megvannak elégedve a moszkvai tárgyalás eredményeivel. A kongresszus megtartását ők sem tartják szükségesnek.

3.) A hadosztály működési körzetében a legutóbbi jelentés óta is tovább folytatódnak a részleges sztrájkok, tüntetések, uszító röplapok terjesztése. (23-án 14.00–15.00 óra között valamennyi objektumban – városban, községben – sztrájk volt.) Az ellenséges megnyilvánulásokat egyre intenzívebben és hatékonyabban irányítják a különböző illegális rádiók. A nap folyamán csapataink több letartóztatást, tömegoszlátást, röplap elkobzást hajtottak végre. A hadosztály politikai vezetői folytatják a helyi állami és pártvezetőkkel a tanácskozásokat. Mindezideig csupán a rend fenntartásában, az összetűzések elkerülésében mutatnak hajlandóságot az együttműködésre. Már hallatják hangjukat a kibontakozás hívei is. Ezek nagy része azonban „mindegy miként, csak rend legyen” alapon áll.³⁶

A hadosztály személyi állományának hangulata, politikai állásfoglalása továbbra is kielégítő. A személyi állomány döntő többsége részese volt különböző kritikus helyzeteknek, bizonyos tapasztalatokra tett szert az ilyen helyzetekben való magatartást illetően. Ez egyfelől az állomány magabiztosságát, határozottságát növelte, másrészt fokozódik a türelmetlenség, a keményebb eszközök igénybevételének a követelése.

4.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály csapatai a nap folyamán tovább folytatták körletükben a rend helyreállítását, kisebb átcsoportosításokat hajtottak végre, melynek során a hadosztály hadtáp vezetési pontja új helyre települt át.

Szigorított rendszabályokat léptettek életbe a személyi állomány, valamint a fegyverzet és technikai eszközök őrzésével, védelmével kapcsolatosan.

³⁴ A rendkívüli kongresszust megtartották.

³⁵ Helyesen: Husák.

³⁶ Összevetve a 8. gl. ho. részjelentéseivel ez a megállapítás lényegesen „finomított” a valóságos helyzeten, augusztus végéig a ho. helyőrségei, politikai csoportjai nem találkoztak a „kibontakozás híveivel”. A várt polarizáció csak szeptember közepén kezdődött meg, akkor is nagyon lassan.

A legutóbbi jelentés óta a hadosztály rádió és rádiórelé híradásának egyre intenzívebb zavarása volt tapasztalható.

5.) Intézkedést adtam ki a 8. gépkocsizó lövészadosztály rádió felderítő százada elvonulására a ho. működési körzetébe.

A 8. gl. ho-t megerősítő 6/2 gl. z. 23-án 19.40-kor beérkezett rendeltetési helyére. Az utánszállítások fegyveres biztosítását végrehajtó alegység átdiszlokálása – Egerből Rétság helyőrségbe – végrehajtásra került 23-án 19.00-kor.

A 48. szovjet ho. beérkezett új összpontosítási körletébe.

A Magyar Néphadsereg hadtápfőnöke kiegészítő intézkedést adott ki a 8. gl. ho hadtáp biztosításával kapcsolatos gyakorlati problémák megoldására...³⁷

A honi légvédelmi csapatok csoportosításában és állományában változás nem történt. A honi légvédelmi csapatok az elrendeltek szerint, készek feladataik végrehajtására.

23-án 20.05-kor a 8. gépkocsizó lövészadosztály megkapta a Déli Hadseregcsoport parancsnokának parancsát, amely a ho. további feladatának végrehajtására vonatkozó szigorított rendszabályokat tartalmazza. (Parancs mellékelve.)³⁸

6.) Csémi altbgy. elvtárs külön parancsára jelentem: 23-án 20.00-kor Csémi altbgy. elvtársnak Lakatos vörgy. elvtárs jelentette³⁹

Az általa és Kucsera vörgy. elvtárs által 1968. augusztus 23-án jelzett „amerikai géppisztollyal ellátott csoport” ügyének kivizsgálása megtörtént.

Megállapítást nyert, hogy a jelentésben foglalt tények és azok értékelése elhamarkodott. A vizsgálat során kiderült, hogy az adóban elfogott személyek, az adó technikai berendezését őrző rendszeresített személyzethez tartoznak, fegyverzetük – a csehszlovákok által – Kuba részére gyártott géppisztolyokból valók.

A személyek ellenséges magatartást – tevékenységet – nem tanúsítottak, kihallgatásuk után őket hazaengedték.(Csémi altbgy. elvtárs megjegyzése: „a jelenlegi bonyolult viszonyok között, az ilyen és hasonló eseményeket igen nagy körültekintéssel kell intézni.”)

Csémi altbgy. elvtárs 1968. 8. 24.én 06.00-kor megfelelő biztosítással a 8. gl. ho-hoz utbaindult.

A távollévő MNVKF. helyett:
(Tóth Lajos vörgy.)
MNVKF. ált. h.

³⁷ A szövegen rövidítettem. Elhagytam a hadtápbiztosítás részkérdéseit.

³⁸ A parancsot terjedelmes volta miatt elhagytam. Különböző helyzetekre (pl. fegyverhasználat) vonatkozó rendszabályokat, tartalmaz; alkalmazására nem került sor.

³⁹ 08. 23-án Nyitra térségében helikopterről bementek egy csehszlovák rádióadó, majd a 33. gl. ezred felderítő alegysége megszállta az állomást. Az ott tartózkodókat letartóztatta és „amerikainak” minősített géppisztolyaikat elkobozta. Czinege Lajos miniszter az első jelentést megkapva intézkedett, hogy részletesen vizsgálják ki az ügyet. A 4. lap bal margójára tintával feljegyezve: „HM et utasítása: holnapi jelentésben pontosítani. Imre [Imre Gábor vörgy. VKHF.h.]”

7.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 2 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/119

Czinege Lajos vezds elvtársnak
honvédelmi miniszter

Helyben

KIEGÉSZÍTŐ JELENTÉS⁴⁰
(„ZALA”)
1968. augusztus 24. 16.00

1.) A NATO valamint az osztrák erők helyzetében jelentős változás nincs.

2.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály körzetében a csehszlovák lakosság, valamint a katonák viselkedésében változás nem tapasztalható. A helyi párt és állami vezető szervek magatartása továbbra is várakozó.

Minden helyőrségben sikerült megoldani a közös járőrözést a csehszlovák néphadsereg katonáival és a miliciával. Ennek eredményeként csökkent a röpcédulázás és a jelszavak mázolás. Jelentősebb mértékű tiltakozó megmozdulásokra nem került sor.

3.) A hivatásos állomány és a párttagság nagy figyelemmel tanulmányozta a párt és kormány együttes üléséről kiadott közleményt, valamint az öt ország kormányainak felhívását a csehszlovák polgárokhoz.

Ma megtartották a MN-i kibővített PB ülést és előkészítették a járási pártbizottsági, valamint az alapszervi taggyűlések megtartását. Az eddigi tapasztalatok alapján a résztvevők egyetértéssel és helyesléssel fogadták a kapott tájékoztatást. A 3.Csf-ség PB ülésén egyes megyei kiegészítők (Győr-Sopron, Komárom) résztvevői elmondották, hogy többen volt szlovákiai partizánok, veteránok és kommunisták felajánlották közreműködésüket a csehszlovák helyzet politikai konszolidálásához.

Nagy érdeklődéssel várják a moszkvai találkozó kimenetelét. Sajnálattal vették tudomásul egyes kommunista pártok állásfoglalását és elítélik a román és jugoszláv vezetők nyilatkozatait.

4.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály helyzetében változás nincs.

Az MNVKF elvtárs 09.30-kor megérkezett a 8. gépkocsizó lövészadosztály törzshöz, ahol a törzs, valamint a csapatok kommunistáinak képviselőit tájékoztatta a KB. üléséről.⁴¹

⁴⁰ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az 1. lap jobb felső részén tintával írt feljegyzés: „L: 68. 8. 24. Czinege Lajos”

⁴¹ Az MSZMP KB és a minisztertanács 1968 augusztus 23.-án közös ülést tartott. Egyetlen napirendi pontja a csehszlovákiai helyzet, előadója Kádár János volt.

Beszámolójában megállapította, hogy a katonai akció a lehető legsikeresebben alakult. „Viszont sajnálatos módon a politikai terv végrehajtása komoly törést szenvedett már az elején”.

A baloldali katonai akció kezdetéig nem lépett fel, a többség a beavatkozás hírére Dubček mellé állt. „Még valamit meg kell említeni. A mi megállapításaink szerint Dubčekék, vagy valaki más, régen és hosszan készült hasonló helyzetre. Ennek bizonyítékai:

1.) A csehszlovák néphadseregben három hete parancs készült arra az esetre, ha szovjet, vagy más szövetséges csapatok megjelennek. Ennek tartalma: ne tanúsítsanak ellenállást.

2.) A jobboldali rádióadókat nem lehet elhallgattatni. Ez azt bizonyítja, hogy felkészültek rá és képesek voltak azonnal, a helyet váltogatva, több adót működésben tartani. A jobboldal tehát – Dubček és Cernik is –

A 33. gl. e. egy megerősített százada egy szovjet alegységgel együttműködésben Dubovány D.⁴² körzetében 24-én 13.00-kor birtokba vett egy illegális rádiót.

5.) A 48. szovjet hadosztály 24-én 17.00-tól megkezdi átcsoportosítását Brno körzetébe. A ho. mozgásának biztosítására a szükséges intézkedéseket a BM és KPM illetékes szervei felé megtettem.

MNVKF. megbízásából:
(Szücs László vörgy.)
MNVK

8.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 6 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/121

Czinege Lajos vezérezredes elvtársnak
honvédelmi miniszter

Helyben

NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS⁴³
(„ZALA”)

1968. augusztus 25. 10.00

1.) A NATO. fegyveres erők és az osztrák haderő elrendelt készenléti fokát nem enyhítették.

A Nyugatnémet Déli Határvédelmi Parancsnokság aktiv felderítő tevékenységet folytat Csehszlovákia területén.

2.) A Déli Hadsereg Csoport körzetében 8. 24-én – az előző naphoz viszonyítva – csökkent a csehszlovák lakosság és a csehszlovák hadsereg, valamint a segítségükre érkezett csapatok közötti feszültség.

Jelentősebb tüntetésre és sztrájkra nem került sor, csupán Brno-ban – még továbbra is egyik legveszélyesebb gócban – volt éjszaka folyamán kisebb tüzharc ellenforradalmárok és szovjet járőrök között. Ugyancsak Brno területén – nem ellenőrzött adatok szerint – az éjszaka folyamán az ellenforradalmárok megkezdték a lőszer kiosztását a lakosság, főleg a fiatalok részére⁴⁴

Nem csökkent jelentősen továbbra sem az illegális röplapok terjesztése, valamint a falragaszok és a provokatív jelszavak mázolásának mennyisége.

8. 24-én 19.00–20.00 között a szlovák párt vezetői ismételten kérték Provalov elvtársat, hogy tegye lehetővé kongresszusuk összehívását, amihez nem járult hozzá, de lehetővé tette számukra, hogy kapcsolatba lépjenek a moszkvai delegációjukkal. Beszéltek Bilak, Dubček és Husak elvtársakkal, akik megerősítették, hogy a kongresszust el kell halasztani, ami el is maradt.

Illegális adók több ízben adtak olyan közleményt, hogy a csehszlovák fegyveres erők „fevral és huran” jelszóra legyenek készenlétben. Szokolov hadseregtábornok (Moszkva) tájékoztatása

régen készültek erre a helyzetre, és bár a jelek szerint vérontást nem akarnak kezdeni, de a politikai harcot folytatják.”

⁴² Dubovány = Alsódubovány

⁴³ MHKI 5/12/13. sz. csomag. A jelentés jobb felső sarkára tintával írt feljegyzés: „Jelentve. 68. 8. 25. Czinege Lajos”

⁴⁴ Rémhírek bizonyult. Egyetlen csehszlovák forrás nem említi.

szerint ez a fedőnév jel a fegyverek kiosztására és Dubcsék⁴⁵ hazatérésekor általános felkelés kirobbantására⁴⁶.

Megkérdeztem Provalov elvtársat, mi a biztosítéka annak, hogy Magyarországon ezzel kapcsolatosan semmi intézkedés nem szükséges. Kérdésemre megnyugtatóan le vannak fogva.

Az Északi Hadseregcsoporthoz csapatai több illegális lőszer és fegyverraktárt fedeztek fel. Grecsko marsall parancsot adott, hogy a fegyverraktárokat sürgősen fel kell kutatni, a nyílt ellenforradalmárokat le kell tartóztatni és Magyarországra kell szállítani.

Utastítottam Szücs vezérőrnagyot, hogy ismételtelen jelentse ezzel kapcsolatosan a magyar kormány álláspontját, amit Provalov elvtárs tudomásul vett⁴⁷.

A 48. szovjet hadosztály 8. 25-én 03.00-kor befejezte átcsoportosítását Csehszlovákia területére. A tervek szerint Brno körzetében fog nappalozni és 25-ről 26-ra virradóra elfoglalja Plzen körzetében kijelölt összpontosítási körletét.

3.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály körzetében 8. 24-én délután óta katonai akció végrehajtására nem került sor.

8. 24-én a déli órákban (Duboványban)⁴⁸ elfoglalt rádióadó 100 kilówattos, állandó jellegű, önálló stúdióval rendelkező polgári adó, amely mint erősítő-továbbító állomás a prágai és pozsonyi adást sugározta Szlovákia felé. A birtokbavétel után – minthogy az őrség nem tanúsított ellenállást – először közös szovjet-csehszlovák őrséget állítottak fel, de rövid időn belül a csehszlovákok az adót ismét bekapcsolták. Ezt követően a csehszlovák őrséget elküldték és a szovjetek vették át az őrzést.

A területi szervekkel 8. 24-én az alábbi tárgyalások kerültek lefolytatásra:

–Pöstyénben az állambiztonsági szervek vezetői – a megbeszélések során – az ideológiai ellenforradalom tényét elismerték. Vállalták, hogy az anyagokat számunkra előkészítik és kormányuk utasítására átadják. Elmondották, hogy a velünk együttműködőket megbélyegzik és kollaboránsnak nevezik. Ha lesz kormány, velünk akcióba lépnek.

–Léván Urbán járási titkárral és Bencsik tanácselnökkel folyt beszélgetés. Nagyon ingadozók.

–Nyitrán Potoczki elvtárral, a járási és városi titkárral beszélünk. Benyomásunk szerint lehet rá számítani, ő is az új vezetés felhívását várja. Tárgyalás folyt Veszével, a járás másodtitkárával, az elnökség két tagjával és a pedagógiai főiskola dékánjával. Igen éles vita során már többen meginogtak, miután egymással is ellentétbe kerültek. Négyszemközt Pasztorek, a főiskola dékánja, a következőket mondotta: „A szovjeteknek ügyesebbek kellett volna csinálni, előbb kormányt alakítani, azután jönni.”

Tapolcsányiban a tanácsi vezetőkkel és a csendőrséggel észrevehetően javul az együttműködés.

Összegezve: A helyi vezetők és a lakosság felé folyó politikai, szervező munka a nagy erőfeszítések mellett is – különösen a forradalmi központ hiánya miatt – csak kezdeti, sok esetben még bizonytalan eredményekkel jár. A polgári lakosság magatartására a moszkvai tárgyalásokkal összefüggésben a várakozás a jellemző, ami csökkentette aktivitásukat is.

A csehszlovák csapatokkal a kapcsolat megfelelő. Rosszabbodott a helyzet a Novo-Meszto-i helyőrségben, ahol felszólították az ott lévő alegységeket a laktanya elhagyására (nem hagyták el). Novo-Meszto-ból a Híradó tiszti iskola parancsnokát Trencsénbe rendelték a kerületparancsnokságra. A berendelés oka még nem ismeretes.

⁴⁵ A cseh és szlovák személy és helységneveket a jelentésekben rendszeresen tévesen írják.

⁴⁶ Ezt az előrejelzést sem támasztja alá egyetlen csehszlovák forrás illetve publikáció sem.

⁴⁷ A magyar kormány nem járult hozzá, hogy a szovjet katonai és KGB-szervek Magyarországra szállítsák a letartóztatottakat.

⁴⁸ Alsódubovány.

A nyitrai csehszlovák helyőrség parancsnok politikai helyettese tegnap levelet adott át a magyar helyőrségparancsnoknak, amelyben a gépkocsizó tisztí iskola személyi állománya nevében követelte, hogy hagyják el a laktanyát, ismerjék el a „törvényes kormányt”, engedjék szabadon az internált vezetőket (Dubcsek, Szvoboda, Cernik, Smrkovski stb.). Hagyjuk el az országot és ne akadályozzuk a rádióadásokat. A levelet illetően a magyar helyőrségparancsnoknak nem voltak hajlandók további felvilágosítást adni. Szücs vörgey. elvtárs javaslatot tett Provalov elvtársnak az iskola lefegyverzésére, aki azt elutasította, mert nem lőttek.

Lévában a 64. csehszlovák harcokosi ezred parancsnoka kérte, hogy ha provokáció, vagy bármi egyéb más történik, azonnal hívják fel őt, nehogy az ezredre foghassák azt.

Összegezve: A hadosztály körzetében minden helyőrségben közös járőrözés folyik (különböző formában és összetételben).

Az együttműködés alapja azonban nem a közös politikai platform, csupán az, hogy ők is érzik, biztosítani kell a rendet. [...]

c.) Személyesen meghallgattam a 8. gépkocsizó lövészhadosztály törzsfőnökének jelentését. [...]

7.) A miniszter elvtárs döntésének megfelelően a 8. gépkocsizó lövészhadosztály hadtáp ellátásának zavartalan biztosítása érdekében, ma 15.30-kor elrendeltem a:

–3. ö. gk. szállító zászlóalj⁴⁹;

–101. forgalomszabályozó zászlóalj törzs és egy százada;

–93. ö. sebesültszállító század és a 94. Fürdető–fertőtlenítő század egy-egy szakasza

(összesen 470 fő és 235 gépjármű) behívását.

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF. HM. I. h.

9.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 4 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/124

CZINEGE LAJOS vezérezredes elvtársnak,
honvédelmi miniszter

KIEGÉSZÍTŐ JELENTÉS⁵⁰
(„ZALA”)

1968. augusztus 25-én 16.00

1.) A NATO. fegyveres erők helyzetében a legutóbbi jelentésünk óta lényeges változás nem történt. A korábban elrendelt korlátozások és készenléti intézkedések továbbra is érvényben vannak.

Az osztrák fegyveres erők részére elrendelt teljes riadókészültséget továbbra is fenntartják.

2.) A Csehszlovákiai általános helyzetről tájékoztatást nem kaptunk.

3.) A magyar övezet helyzete:

a.) Katonai akciók végrehajtására nem került sor.

b.) A 31. hk. e. kapcsolata romlott a körzetében elhelyezkedő csehszlovák katonai alakulatokkal. A 14. gl. e. kapcsolata jó, a 33. és 63. gl. e-ek kapcsolatában változás nem történt.⁵¹

⁴⁹ 3. önálló gépkocsizó szállító zászlóalj.

⁵⁰ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az 1. lap jobb felső részén tintával írt feljegyzés: „Jelentve: 68. 8. 26. Czinege Lajos”

c.) A helyőrségekben tovább folytak a különleges csoport tagjainak és a helyi vezetőknek megbeszélései, tárgyalásai. Nyitrán a járási első titkár (Králik elvtárs) találkozott 12.00-kor Oláh elvtárs vezette⁵² csoporttal, a Pozsonyban kapott instrukciót akarják megbeszélni. A nyitrai járási pártbizottság szétküldött egy körlevelet, amit az állambiztonsági szervek útján elhárítóink megszerettek. Ebben a következőket ismertették: A Moszkvában lévő Dubcek és a szlovák KB. tagjai beszélgetést folytattak. Dubcek kérte: a szlovák KP. rendkívüli ülését halasszák későbbre. Szó szerinti indoklása a következő: „Egész személyemmel azon vagyok, hogy ezt tegyék meg, mind a magam, mind Cernik, Husak, Smrkovsky, Svoboda nevében. Eddig mellettem voltatok, mutassátok meg, hogy továbbra is mellettem vagytok azzal, hogy segítetek”. Hangsúlyozta: nincs szó taktikáról, hanem a józan ész érvényesüléséről.

Közölték Svoboda üzenetét is, melyben Svoboda jelzi, hogy eredményeket értek el, nyugalmat kér, hogy ezzel is segítsék a delegáció felelősségteljes munkáját. A körlevelet augusztus 24-én 21.15-kor adták ki.

Novo-Mesto-n 17.00-kor akar a járási pártbizottság tárgyalni a helyőrségparancsnok politikai helyettesével.

Nyitrán a lakosság körében nagy keletje van a kikerült magyar újságoknak (Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet stb.). Valószínűleg azért, mert egyelőre itt találnak más értékelést, mint amit saját propaganda szerveik összpontosítva adnak. Nyitrán a cseh katonák között a magyar ajkuak helyzete – saját elmondásuk alapján – mindinkább lehetetlenné válik. Főleg a tisztjeik vetik meg őket. Egyesek a menedékjog gondolatával foglalkoznak.

Ma beindítottunk egy saját rádió-adót „Szabad Kelet-Szlovákia” néven. Rövid felhívást adtunk ki a szlovák nemzeti felkelés 24. évfordulója alkalmából, melyben megfogalmaztuk a szovjet és csehszlovák örök barátság gondolatát és azt, hogy ne hagyják, hogy az ellenforradalmi csoportok az évfordulót aljas céljaikkal kihasználják.

d.) A 8. gépkocsizó lövészadosztálycsapatainak helyzetében és harcértékében változások nem történtek. Provalov vezds. elvtárs a 8. gl. HOPK. részére megszabta a hadosztály csapatainak új körletbe történő átcsoportosításával kapcsolatos feladatot...⁵³

4.) Miniszter elvtárs utasításainak megfelelően, 1968. 8. 25-én 12.10-kor elrendeltem a 6. gl. és 35. hk. e-ek⁵⁴ részére a „GYÉMÁNT” feladat végrehajtását, 1968. 8. 25-én 14.10-kor a 4. gépkocsizó lövészadosztály műhely mozgósítását. A mozgósítás készenlétének idejét mindhárom alakulatnál 1968. 8. 26. 08.00-ban határoztam meg.⁵⁵

Utasítomra a VK. 3. Csf-ség előkészíti a 4. gépkocsizó lövészadosztály törzs és a ho. bir. z. mozgósítását 1968. 8. 26. 03.00-ás kezdettel.

5.) A Központi Bizottság augusztus 23-i üléséről szóló tájékoztató pártbizottsági ülések és az eddig megtartott taggyűlések tapasztalatai kedvezőek. A résztvevők egyetértéssel és helyesléssel fogadták a Központi Bizottság és a kormány eddig tett intézkedéseit, azt támogatják. Örömmel vették a tájékoztatás gyorsaságát és konkrétságát.

⁵¹ A 31. hk. e. körzete: Léva, Nagykürtös; a 14. gl. e. körzete: Nagytapolcsány, Vágújhely, Pöstyén; a 33. gl. e. körzete: Nyitra, Galgóc, Szered; a 63. Gl. e. körzete: Érsekújvár, Párkány.

⁵² A félreértések elkerülése végett megjegyzem, hogy nem Oláh István vezérőrnagyról, a későbbi honvédelmi miniszterről van szó, hanem Oláh György tartalékos alezredestől, aki a polgári életben akkor az MSZMP Heves megyei bizottságának első titkára volt.

⁵³ A hadosztály átcsoportosításával a bevezetőben foglalkoztam. A Déli Hadseregcsoporthoz parancsnokának parancsát – pontosabban: a fordítását – ,amely e jelentés melléklete volt terjedelmi okokból kihagytam. A Déli Hadseregcsoporthoz parancsnokának parancsait, intézkedéseit a hadosztály mindig orosz nyelven kapta meg. (L.: 14.sz. okmány.)

⁵⁴ „GYÉMÁNT” = jelszavas rejtett mozgósítás.

⁵⁵ A 6. gl. e. békehelyőrsége Eger, a 35. hk. e.-é Verpelét, a 4. gl. hadosztály pedig Gyöngyös.

Az elhangzott vélemények és kérdések alapján a párttagság egy része határozottabb fellépést igényel a Csehszlovákiában tevékenykedő ellenforradalmi erőkkel szemben. Több tájékoztatást várnak a Magyar Néphadsereg Csehszlovákiában tevékenykedő csapatainak helyzetéről.

Nagy érdeklődés kíséri a most folyó moszkvai tanácskozásokat, bizakodnak ennek eredményességében. Úgy vélik, hogy gyors és határozott intézkedésekre lenne szükség.

Általános a jugoszláv és különösen a román álláspont elítélése. Ez utóbbival kapcsolatosan egyre több nacionalista hang is tapasztalható.

A politikai szervek aktivitása és öntevékenysége fokozódik. A személyi állomány magatartása szilárd és fegyelmettségéről és felelősségérzetéről tanuskodik.

6.) A 8. gl. HOPK. kérésére 8. 25. 15.00-tól megszerveztük a terület légifényképezését.

(Tóth Lajos vörgey.)
MNVKF. általános helyettese

10.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 4 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/131

Czinege Lajos vezds elvtársnak
hónvédelmi miniszter

Helyben

NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS⁵⁶
(„ZALA”)
1968. augusztus 26. 08.00

1.) A NATO. fegyveres erők helyzetében a legutóbbi jelentés óta lényeges változás nem történt. A korábban elrendelt korlátozások és készenléti intézkedések továbbra is érvényben vannak. 1968. 8. 24-én befejeződött a „Deep Furrow 68” fedőnevű gyakorlat. Az USA szállító légierő repülőgépei megkezdték a személyi állomány és harci technika visszaszállítását Görögországból az NSZK-ba.

Az osztrák fegyveres erők részére elrendelt teljes riadókészültséget továbbra is fenntartják, 8. 25-én is dolgozott az osztrák légvédelmi figyelő és értesítő rádióforgalmi rendszer.

2.) A Déli Hadseregcsoporthoz területén annak ellenére, hogy sem fegyveres összetűzés, sem sztrájk, illetve jelentősebb tüntetés nem volt, a politikai helyzet továbbra is igen bonyolult.

Tegnap (1968. 8. 25-én) befejeződött a Szlovák KP. plénuma. A felszólalók zöme elítélte a katonai akciókat. Ezideig még nem sikerült teljesen elnémítani a működő „kalózádió” állomásokat, amelyek továbbra is sztrájkra uszítanak, folytatják az események ideológiai elferdítését és az ellenforradalmi propaganda terjesztését. Különös figyelmet fordítanak a hadsereg személyi állománya körében végzendő aknamunka tovább folytatására. Továbbra sem csökkent jelentősen az illegális röplapok terjesztése, ugyanakkor fokozódott az ellenforradalmi jelszavak falakra, ablakokra és kirakatokra történő festése.

3.) A magyar övezet helyzete:

⁵⁶ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az 1. lap jobb felső részén tintával írt feljegyzés: „Jelentve: 68. 8. 26. Czinege Lajos”

a.) A 8. gl. ho csapatai 68. 8. 26-án 04.00-ig a terveknek megfelelően befejezték az átcsoportosítást és a kijelölt helyőrségek átvételét, amelynek során katonai akció végrehajtására nem került sor.(Átcsoportosítási terv mellékelve.)⁵⁷

b.) Az új helyőrségekben a helyi polgári és katonai szervekkel a kapcsolat felvétele megkezdődött. Novo Mestóban tárgyalás folyt a helyi tiszti iskola parancsnokával és politikai helyettesével. Tájékoztatásuk szerint a tiszti állománynál egység tapasztalható, hozzánk barátságosak és Svoboda elnök utasításait várják. Az iskola parancsnoka jelentése szerint szeptember 1-én terv szerint növendékek vonulnak be az iskolába, amelyet ő nem tart célszerűnek és a kerület parancsnokától kéri annak elhalasztását.

c.) A 8. gl. ho-nál folyó politikai munka alapját a KB anyagának továbbvitele és tudatosítása képezte. A személyi állomány erkölcsi-politikai és fegyelmi helyzete megfelelő.

4.) 1968. 8. 25-én 16.20-kor intézkedtem Oszeczky ezds. és Lantódi vörgy.⁵⁸ felé a felderítésnek Jugoszlávia, valamint Románia határmenti körzeteibe történő bevezetésére, a megfelelő biztonsági rendszabályok fokozott figyelembevételével. A felderítési tervek jelentésének határideje 1968. 8. 26. 07.00⁵⁹

A Belügyminisztériummal történt közös megállapodás alapján egy 96 főből álló határőr század 1968. 8. 25-én 17.15-kor vasuti szállítással utbaindult Sturovóba a helyőrség ideiglenes átvétele céljából. (A század az objektumot 18. 25-én 23.30-kor átvette.)

1968. 8. 25-én 16.25-kor a 25. hk. e.-nél és a 74. feld. z-nál elrendeltem a fokozott harcászultság részenkénti bevezetését, végrehajtották.

Utasítottam Kutika vörgy-t, hogy a 31. hk. e. laktanyáját 1968. 8. 26.-án 08.00-ra készítse elő a 35. hk. e. fogadására és biztosítsa annak elhelyezését.

Elkészítettük a Csehszlovákiában jelenleg működő rádió-(televízió-) forgalmi rendszerek összefoglaló értékelését.

1968. 8. 26-án 03.00-kor miniszter elvtárs utasításának megfelelően elrendeltem a 4. gépkocsizó lövészadosztálytörzs és a 20. hir. z. mozgósítását, valamint a 4. gépkocsizó lövészadosztály egésze mozgósításának előkészítését. A 68. 8. 25-én 12.10-kor, 25-én 14.10-kor, valamint 26-án 03.00-kor elrendelt mozgósítás helyzete 26-án 06.00-ig:

–6. gl.e-hez bevonult 1.400 fő (hadiállomány: 1.565)

153 db. gjmü. (hadiállomány: 234 db.)

–35. hk. e-hez bevonult 508 fő (hadiállomány: 849 fő)

84 db gjmü. (hadiállomány: 158 db.)

–85. pc. és gjmü. jav. műh-hez bevonult 60 fő⁶⁰ (hadiállomány: 134 fő)

11 db. gjmü. (hadiállomány: 35 db.)

A M-t 08.00-ig befejezték.

A többi alakulatnál a mozgósítás folyamatban van.

A 6. gl. e. előrevonásával és átalárendelésével, valamint a 35. hk. e. átdiszlokálásával (Verpelétről Rétság) kapcsolatos intézkedéseket – beleértve a mindenoldalu biztosítást is – kiadtuk.

Elrendeltem, hogy a 8. gépkocsizó lövészadosztály tapasztalatai alapján átfogó intézkedés kerüljön kidolgozásra a 4. g. ho. részére, ha a helyőrségek elhagyására sor kerül, a visszamaradó állomány foglalkoztatásával, a tábori posta szolgálattal, a helyőrségekben folytatandó felvilágosító és politikai munkával, valamint a hozzátartozókkal történő foglalkozással, stb. kapcsolatosan.

5.) A Központi Bizottság augusztus 23-i ülését követő Néphadseregi és Járási jogu pártbizottsági ülések, valamint az ezeket követő taggyűlések – melyeknek mintegy 40–80 %-a már

⁵⁷ Az átcsoportosítási tervet nagy terjedelme miatt elhagytam.

⁵⁸ Lantódi József vezérőrnagy OLP-parancsnokhelyettes, Oszeczky Tamás ezredes.

⁵⁹ A tervek elkészültek, a felderítésre nem került sor.

⁶⁰ 25. páncélos és gépjármű javító műhely.

lezajlott – tapasztalatai alapján meglegedés és helyeslés kíséri a kapott tájékoztatót. Az elhangzott vélemények eddigi menetének, az események háttérének és összefüggéseinek világosabb megértését. Tovább erősödött pártunk és kormányunk, valamint a többi szocialista ország közösen tett intézkedéseinek megértése, szükségességének és helyességének elismerése.

Az ellenforradalmi erők további aktivizálódásáról érkező hírek kapcsán egyre többen igénylik a velük szemben keményebb fellépést. A hivatásos állomány változatlanul nagy figyelemmel tanulmányozza a testvérpártok állásfoglalásait. Általános a jugoszláv, a román és a kínai álláspont elítélése. Többen kifejezésre juttatták, hogy a román magatartás egyenlő a szocialista országokkal való szakítással és a Varsói Szerződés megszegésével. A kubaiak állásfoglalását általában a vártnál pozitívabbnak tartják.

Az MN 6783 Lenti alakulat politikai apparátusa és KISZ szervezete felhívással fordult a Néphadsereg egész személyi állományához, melyben kérte a feladatok gondosabb és fegyelmezettebb végrehajtását. A személyi állomány felelősségérzettől áthatott tevékenysége a felhívás elfogadását igazolja.

Az MN 5313. Veszprém pártpolitikai apparátusa felajánlotta segítségét az itthon maradt szovjet családoknak. A sorállomány általános jellemzője a feladatok becsületes és felelősségteljes teljesítése. Többen kifejezésre juttatták, hogy vállalnák szükség esetén a csehszlovákiai feladatok teljesítését is. (OLP., Mű.vv. főnökség.) Öntudatos magatartásukat bizonyítja a fenytések számának csökkenése, illetve a szolgálat példás ellátásáért adott dicséretnek számának növekedése.

Politikai jellegű rendkívüli esemény nem történt.

6.) Egyéb.

A 6. gl. e. állományából a politikai helyzet tanulmányozása, a helyi tapasztalatok megismerése céljából 3 fő különleges feladattal megbízott politikai munkást és a törzs 3 tisztjét eligazítás után a ho.törzshöz utbaindítottunk.

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF. HM. I. H.

11.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 3 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/133

Czinege Lajos vezds. elvtársnak
honvédelmi miniszter

Helyben

KIEGÉSZÍTŐ JELENTÉS⁶¹ („ZALA”)

1968. augusztus 26-án 16.00.

1.) A NATO. fegyveres erők helyzetében, készenléti fokában, a legutóbbi jelentésünk óta, lényeges változás nem történt. A szárazföldi és harcászati légi erő csapatai korlátozott kiképző tevékenységet folytatnak.

Az osztrák erők helyzetében és harckészültségi fokában változás nem történt. A magyar-osztrák határkörzetben változás nem észlelhető. A határsáv közelében esetenként helikopterrel ellenőrzést hajtanak végre. A bécsi rendőrség 2/3 része állandó harckészültségben van, megbízható hírforrás szerint parancsot kaptak mindenféle rendzavarás szétverésére. A Csehszlovákiából jövő menekültek száma jelentéktelen, a rendőrség minden propaganda anyagot és fegyvert elkoboz tőlük.

2.) A Déli Hadseregcsoporthoz körzetében fegyveres összeütközésre nem került sor. Bratislavában 8. 26-án 11.00–11.15-ig sztrájk volt, az üzemek és hivatalok beszüntették a munkát, a közlekedési eszközök megálltak, a szirénák bugtak.

3.) A 8. gépkocsizó lövészhadosztály körzetének helyzete:

a.) Katonai akciókra nem került sor.

b.) A csapatok átcsoportosítását követően Trnavában⁶² megkezdtek a kapcsolat felvételét a helyi vezető szervekkel.

A 8. 25-i tárgyalások során:

–Velki Krist: [sic! – P. I.] a járási elnökség sértve érzi magát a magyar csapatok miatt. Palkó első titkár, akit egyébként támadnak, szintén hasonló módon nyilatkozott. A járási rendőrség (Banska Bistrica)⁶³ parancsnoka megtiltotta a közös járőrözést. A magyarajku lakosság differenciálódik, az idősebbek velünk szimpatizálnak.

–Tapolcsány: Csekeda járási első titkár Dubcek mellett áll ki. A csehszlovák katonai parancsnok követelte, hogy a magyarok hagyják el a laktanyát. (Kodaj tábornok parancsára hivatkozva.)

–Piestány: a helyi vezetők törvénytelennek tartják a magyar csapatok ottartózkodását (Kalicki alez., Jagorka, Kubó és Belán örgy-ok.)

⁶¹ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az 1. lap bal felső részén tintával írt feljegyzés: „Jelentve: 68. 8. 26. Czinege Lajos”. Jobb felső részén Czinege Lajos kézírásával az alábbi tintával írt szöveg olvasható: „A hk-szerencsétlenség ti.-i halottját, illetve egy szds. szívtrombózis következtében meghalt. Temetésük 68. 8. 27. 12.00 Zalaegerszeg”.

1968. augusztus 21-én a kora hajnali órákban a 33. gl. e. egy harckocsija a gátról az Ipoly folyóba esett Ipolyság közelében. A hk. parancsnok, tartalékos tiszt, a toronyban állt és életét vesztette.

⁶² Trnava = Nagyszombat.

⁶³ Banská Bystrica = Besztercebánya. Közép-Szlovákia kerület székhelye.

–Nyitra: a vasárnap déli megbeszélés eredménytelen. A városi vezetés kezd lojálisabb lenni. Ma 13.00 órakor újabb tárgyalások lesznek.

–Levice: a helyi ifjúsági vezetőkkel tárgyaltak a szélső jobboldaliak, de nem tudták őket maguk mellé állítani.

Összegezve: a helyi vezetőkkel folyó tárgyalások száma csökkent, körükben továbbra is nagy az ingadozás. A vezetőkkel szinte lehetetlen egyenként tárgyalni, nem hagyják egymást egyedül. Levicén 1968. augusztus 26-án 09–13.00-ig sztrájk és néma tüntetés volt. A csehszlovák lakosság hangulatára továbbra is a várakozás a jellemző. Gyorsan elterjedt körükben, hogy Dubcek is résztvesz a moszkvai tárgyalásokon. Az illegális pártkongresszus határozatát mindenütt, a hadseregben is ismerik.

c.) A ho. csapatainak helyzetében változás nem történt.

A ho. rádiófelderítő százada 1968. 8. 26-án beérkezett a ho. körzetébe.

A 8. gl. ho-nál tovább folyt az MSzMP KB üléséről szóló tájékoztató. A felmerült kérdések, mindenekelőtt a tisztek körében a feladat végrehajtásának gyakorlati mikéntjével kapcsolatosak.

d.) A területen végzendő propaganda munkával kapcsolatosan jelentem:

Az általunk készített rölapokat a helyi vezetők kérik, hogy ne szórjuk, mert szerintük rossz hatást vált ki a lakosság és a katonák körében, idegesíti őket. Kiss vörögy. véleménye szerint azonban hasznosak ezek a rölapok.

A mai nap folyamán a szlovák lakosság részére három rölap készül, annak magyarázatára:

–kik mellett vagyunk;

–ki a csehszlovák nép igaz barátja:

–hogyan ésszerű, megfontolt és nyugodt magatartás segít a helyzet rendezésében.

A csehszlovák katonáknak:

–felszólítás, hogy a szövetséges csapatokkal működjenek együtt a főparancsnok utasításának megfelelően.

1968. 8. 26-án megérkeztek a működési területre kiküldött újságírók első riportjai.⁶⁴

4.) Utasítást adtam a „DELTA” feladat kidolgozásának megkezdésére.

(Csémi Károly altbgy.)

MNVKF. HM. I. H.

12.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban

1. pld: 4 lap

1. sz. pld.

Sfsz: GY/135

CZINEGE LAJOS vezérezredes elvtársnak,
honvédelmi miniszter

*NAPI ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS*⁶⁵
(„ZALA”)

1968. augusztus 27-én 09.00

⁶⁴ Egy megjegyzés a riportokról: H.F. alezredes a Néphadsereg főszervezője jelentette Kovács Pál vezérőrnagy, politikai főcsoportfőnöknek: „A Nowo-Mestoban /sic/ elhelyezett nagykanizsai egységünk vezetői elmondották, hogy Szabó László, a »Népszabadság« munkatársa riportjaiban két alkalommal is valótlanúságot írt, ami rontotta pártajtónk hitelét.”

⁶⁵ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az 1. lap jobb felső részén tintával írt feljegyzés: „*Láttam! Rendben 68. 8. 28. Czinege Lajos*”

1.) Jelentésünk időszakban a NATO. és az osztrák haderő harcászati állapotaiban nem következett be változás.

Jugoszláv hivatalos körök bejelentése szerint a mai napon a szokásostól eltérő csapatmozgásokat hajtottak végre a határok mentén. Hírügynökségi jelentés szerint Jugoszláviában behívták az 1937-38 és 39-es korosztályokat, továbbá Belgrádtól északkeletre néhány könnyű fegyverzetű egység mozgását észlelték. A határőrség – beutazó közlése szerint – jelentette, hogy az éjszaka Palics és Horgos között az országuton 40–50 db harcokosi tartózkodott.

Hírügynökségi jelentések Romániából is csapatmozgásokról számolnak be.

2.) A csehszlovák helyzettel kapcsolatosan a moszkvai katonai attachék – a szovjet HM. külügyi osztályvezető közlésére hivatkozva – jelentette, hogy a kitűzött politikai cél elérése nem járt sikerrel. A segítséget kérő csoport nem lépett fel nyíltan, amikor a bevonulás megtörtént, így belső támogatás nélkül maradtak a külső akciók. Ugy látszik, hogy a baloldal gyengébb, mint ahogyan értékeltük. A kialakult helyzetből a kiutat kölcsönös engedmény teszi lehetővé.

3.) A Déli Hadseregcsoporthoz tartozó körzetében a helyzet továbbra is igen bonyolult. Fegyveres összeütközésekre, sztrájkokra és jelentősebb tüntetésekre nem került sor.

Az ellenforradalmi propaganda sem csökkent. Tovább folytatódott illegális röplapok terjesztése és jelszavak mázolás. A Szlovák KP.KB-a felhívta a lakosságot és a helyi szerveket, hogy semmilyen kapcsolatot ne tartsanak a „megszálló szervekkel”. Annak ellenére, hogy Brno körzetében ismét elnémitottak egy illegális rádióadót, számos kisteljesítményű adó sugároz fegyveres ellenállásra való felhívásokat.

Brnoban a főpostán és Bratislavában a „Pravda” szerkesztőségében illegális fegyver és lőszerraktárra bukkantak (ahol géppuskákat, géppisztolyokat és pisztolyokat, valamint több láda lőszert találtak).⁶⁶

4.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály körzetének helyzete:

a.) Fegyveres összeütközésekre nem került sor.

A 14. gl. e. szovjet csapatokkal együttműködve Novo-Mestoban ellenőrzés alá vett 3 db 1 kilowattos rádióadó készüléket.

b.) A lakosság magatartására a már jelentett sztrájkok és egyéb tiltakozó akciók mellett, a várakozás jellemző. A megjelenő röplapok és felhívások a magyar csapatok elszigetelésére mozgósítanak, de vannak ellenállásra, tüntetésre felszólító röplapok is. Az ellenforradalmi propaganda tovább folyik.

Ugyanakkor pl. vagonokra vörös csillagot festenek, valószínű annak kifejezésére, hogy ők egyedül is képesek megvédeni a szocializmust.

A pozsonyi rádió olyan híreket terjeszt, hogy a Magyar Néphadsereg erkölcsi-politikai állapota nem megfelelő, az alakulatok ellátása rossz. Panaszodik, hogy a működési területen megbomlik a magyar és szlovák nyelvű lakosság korábbi egysége.

Az átcsoportosításnak megfelelően pontosítva lett a különleges csoportok feladata, a 6. gl. e. csoportjának meg lett tartva a tájékoztatás és feladataikat tisztáztuk.

[... – a 3. oldal hiányzik; valószínűleg a többi ezreddel foglalkozik. – P. I.]

⁶⁶ Az adatokat a Déli Hadseregcsoporthoz közölte. A 8. gl. ho. megszállási területén sehol sem bukkantak ilyen „lelet”-re.

4.) a.) A 35. hk. e. 8. 26.-án délután vasuti szállítással és talpon való menettel megkezdte átcsoportosítását Verpelétről Rétság helyőrségbe. Az első szerelvények és az ezred törzs 28-án⁶⁷ a reggeli órákban beérkezett. Az átcsoportosítást 8. 27-én 12.00-kor fejezik be.

b.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály anyagi utánpótlására 8. 27-én 03.00-kor utbaindult egy szállítmány.⁶⁸

c.) A honi légvédelem rádiótechnikai felderítésének megerősítésére a 8. gl. ho-t támogató repülőerők irányításának elősegítésére⁶⁹, a Déli Hadseregcsoporthoz parancsnokságával egyetértésben a HDS. rt. zászlóalj 3. rádiótechnikai felderítő századát 8. 27-én 05.15-kor Székesfehérvárról útbaindítottam Nyitrára, a 8. gépkocsizó lövészadosztály harcálláspontjára. A század parancsnoka 09.45-kor érkezik Komáromba. Csak az itt kapott engedély alapján folytathatja felvonulását kijelölt körletébe.

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF. HM. első helyettes

13.

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 2 pld-ban
1. pld: 5 lap
1. sz. pld.
Sfsz: GY/136

CZINEGE LAJOS vezérezredes elvtársnak,
honvédelmi miniszter

KIEGÉSZÍTŐ JELENTÉS⁷⁰
(„ZALA”)

1968. augusztus 27-én 16.00

1.) A NATO. fegyveres erők harckészültségi állapotában az elmúlt időszakban változás nem történt, a korábban elrendelt intézkedések továbbra is érvényben maradtak.

Ausztriában a korábban hozott katonai és rendőri intézkedések érvényben vannak. Az osztrák honi légvédelmi rendszer továbbra is szigorított szolgálatot lát el.

A jugoszláv határőrizeti szervek a járőrszolgálatot általában megerősítették. Az országban nagyobb arányú behívások tapasztalhatók, amelyek elsősorban a kb. 30 éves tartalékosokat érintik. Jugoszláviában olyan hírek terjedtek el, miszerint a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei az ország megszállására készülnek és hogy Titó is felelős a Csehszlovákiában kialakult helyzetért. Meg nem erősített hírek szerint a Baranya-i háromszögben három g. ho-t vontak össze és még további két ho. előrevonása várható.

⁶⁷ Nyilvánvaló elírás, a helyes időpont: 27-én

⁶⁸ A 8. gl. ho. teljes utánpótlása Magyarországról történt. Naponta 40–80 gépkocsiból álló oszlop szállította az ellátást. Az oszlophoz Rétságon csatlakozott a fegyveres biztosítást végző „Zúgómadár” fedőnevű különítmény.

⁶⁹ A 8. gl. ho. légi biztosítására, illetve támogatására 5 vadász repülő századot (MiG-21 F-13, és MiG-15 bisz gépekkel), valamint 2 felderítő repülőszázadot (MiG-15 gépekkel) vetettek be. A gépek zömmel csak 8. 21.-én repültek.

⁷⁰ MHKI 5/12/13. sz. csomag. Az 1. lap jobb felső szélén tintával írt feljegyzés: „L. 68. 8. 27. Czinege Lajos”

Romániában Arad és Temesvár térségében felfegyverezték a népi miliciát. Herkulesfürdő és Macug térségében csapatösszevonásokat figyeltek meg. Augusztus 21. óta a román katonai légiere gépei állandó repüléseket hajtanak végre. A lakosság körében háborus a hangulat, katonai megszállástól tartanak.

2.) A Déli Hadseregcsoporthoz csapatai által ellenőrzött körzetben az előző jelentés óta lényeges változások nem történtek.

Bratislavában és a nagyobb városokban 8.27-én 09.00–10.00 között szórványos sztrájkokra került sor. A lakosság várja Szvoboda elnök beszédét a moszkvai tárgyalások befejezésével és a csehszlovák küldöttség hazaérkezésével kapcsolatban.

3.) A 8. gépkocsizó lövészadosztály körzetének helyzete:

a.) Katonai akció végrehajtására nem került sor.

b.) A helyőrségparancsnokok részéről – a politikai szervezetek kivéve – nem folytak.⁷¹

c.) A feladat végrehajtásában résztvevő személyi állomány hangulata a parancsok végrehajtására irányuló tevékenysége és fegyelmi helyzete jó. Várják a moszkvai tárgyalások eredményét. Előzetes intézkedéseket mind a harcészültségre, mind a személyi állomány gyors tájékoztatására megtettük. Nagy meglepéssel fogadják a hazai híreket, örülnek annak, hogy akcióikat dolgozó népünk támogatja. A sajtó eljuttatás meggyorsítására további szervezeti lépések történtek. Az átcsoportosítást a hadosztály nyugodtan, rendben, szervezeten, időben hajtotta végre. Az érintett egységek személyi állománya ezzel kapcsolatban nem tett fel kérdéseket. Lelkesen dolgoztak.

A lakosság körében lassan csökkennek az ellenséges megnyilvánulások. Hétfőn minden helyőrségben szervezett munka folyt. Az utcai mázolásokat is csökkentették, járőreink elől a jelszavakat festők elszaladtak. Az utjelző táblákat továbbra is elforgatják, néha barátságos mosollyal rossz útra igazítják a kérdező katonákat. Ebből arra következtetünk, hogy végrehajtják az ellenséges uszítók utasításait.

A helyi szervekkel a tárgyalások tovább folynak. Urbán a nyitrai járási nemzeti tanács elnöke felvetette, nem tartja szükségesnek az állandó kapcsolatot, ettől nem tudnak dolgozni. Trnavában – amely most került hatáskörünkbe – tegnap délután tárgyalások folytak a helyi vezetőkkel, akik vállalták, hogy a rend fenntartásában együttműködnek. Továbbra is megszállóknak neveznek bennünket. Az EPK. meghívását, hogy jöjjenek el tárgyalni az alakulat körletébe, elutasították. A csendőrpáncsnok lojalitásnak mutatkozott. Tekintettel arra, hogy nagy városról és új helyőrségről van szó, a különleges csoport vezetőjének már a nagy tapasztalatokkal rendelkező Gécz János alezredest jelölték ki, aki eddig Léván volt.

Tovább szaporodnak a pozitív jelenségek is.

–Vojtek nevű nyitrai munkásparancsnok meglátogatta politikai szerveinket, ahol kijelentette, hogy szükségesnek tartja csapataink ott tartózkodását.

–A járási vezetők megígérték, hogy a helyi sajtóban nem engednek ellenünk uszító cikkeket megjelenni.

–Tapasztalataink szerint rádióadásainkat a helyi lakosság meghallgatja, rölapjainkat elolvassák.

d.) A 63/l. gl. z. miután NOVÉ-ZÁMKY helyőrséget átadta, 27-én 14.00-kor csatlakozott az ezred főerőihöz. Sturovóból a 6/2. gl z. által leváltott hő. szd. visszaindult eredeti állomáshelyére.

⁷¹ Nem folytak tárgyalások.

A 6. gl. e. 27.-én 06.00-ra kijelölt működési körletébe teljes állománnyal beérkezett. A berendezkedést 12.00-ra befejezte, feladat végrehajtásra felkészült.

4.) Utasításomra Lakatos vörgey. a hadosztály parancsnoki állománynál tudatosította, hogy a teljes éberségre és készenlétre vonatkozó korábbi parancs van érvényben.

Pászka ezds. kérésére engedélyeztem a 7. gépkocsizó lövészadosztály RÁF.⁷² századának igénybevételét, a korábban szabott felderítési feladatok végrehajtására.

5.) Az 5/3 RT. század⁷³ Komárom D. területén készen áll az államhatár átlépésére, menet végrehajtására és kijelölt működési körletének elfoglalására.

6.) A Magyar Néphadsereg személyi állományának hangulatát a feszült várakozás jellemzi, a moszkvai tanácskozás eredményeit illetően. Várják a csehszlovák vezetők pozitív megnyilatkozásait. Ilyennek ítélik meg Szvoboda elnök utasítását Hajek külügyminiszter részére. Az ország dél-keleti helyőrségeiben a román hírközlő eszközök hallgatásának hatása különözö hatást váltott ki. Az állomány kisebb részében kételyeket támasztott, más részénél a nacionalizmus fokozódása figyelhető meg. A Pol. Fcsf. intézkedést adott ki a külföldi rádió és TV adások hallgatását megtiltó rendelkezések betartásának fokozottabb ellenőrzésére.

A személyi állomány élénk figyelemmel kíséri a nyugatnémet „Fekete oroszlán” fedőnevi gyakorlat híreit.

A személyi állomány erkölcsi–politikai állapotára továbbra is alapvetően a pozitív vonások a meghatározók, elszörtan azonban tapasztalható türelmetlenség, a lassu kibontakozás miatt. Egy-két helyen negatív jelenségek is felszínre kerültek. Tóth Illés alez. (ZMKA) kétségbe vonta a szövetséges csapatok által tett intézkedések helyességét. Az MN. 4228. Hódmezővásárhely állományába tartozó Ceglédi honvéd eltávozásáról visszaérkezve, azt a hírt terjesztette, hogy Egerben 180 sebesültet és egy kilőtt magyar harckocsit látott. Illetékes parancsnokok a szükséges intézkedést megtették.

7.) A 35. hk. e. (Verpelét) 8. 27.-én 11.30-ra Rétságra beérkezett, az átdiszlokálást befejezte. Probléma, kérelem nincs.

(Csémi Károly altbgy.)
MNVKF. HM. első helyettes

A Moszkvában tartózkodó – pontosabban szovjet felügyelettel odaszállított – csehszlovák vezetők, engedve a rájuk nehezedő hatalmas nyomásnak, aláírták az úgynevezett „Moszkvai Nyilatkozatot”, amelyben beleegyeztek, hogy „ideiglenesen kisebb erők” állomásozzanak Csehszlovákia területén, és augusztus 27-én tértek vissza Prágába. Ezzel a megszállás első szakasza véget ért.

A közölt okmányokból világosan kiderül, hogy a szovjet katonai vezetés rendszeresen hivatkozik különböző csehszlovák fegyveres incidensekre, tervekre. Ugyanakkor a 8. gépkocsizó lövészadosztály területén egyetlen ilyen esemény sem fordult elő. A csehszlovák, illetve a cseh és szlovák témával foglalkozó szakirodalom

⁷² Rádiófelderítő.

⁷³ Rádiótechnikai század.

sem említ ilyen esetet, de a prágai levéltárakban sem bukkantunk ilyen okmányokra. Felmerül a gyanú, nem csak szovjet propagandáról van szó?

A magyar katonai felső vezetést komolyan aggasztották a román és jugoszláv katonai készülődésről szóló jelentések. Bár a felderítési adatok elemzéséből egyértelműen kitűnt, hogy mind a románok, mind a jugoszlávok egy esetleges szovjet katonai intervenció elleni védelemre készültek és eszük ágában sem volt támadni, a magyar vezérkar elkészítette a „DELTA” tervet, a Magyar Néphadsereg mozgósítási és védelmi elgondolását egy esetleges összehangolt román–jugoszláv támadás esetére. A kérdést végleg Czinege Lajos és Grecsko 1968. szeptember 6-i moszkvai tárgyalását követően vették le napirendről. A magyar honvédelmi miniszter aggályait a marsall a következő szavakkal oszlatta el: „amíg mi ott vagyunk, nem fog semmi történni”.

14.

[A Déli Hadseregcsoport parancsnokának parancsa
a 8. gépkocsizó lövészadosztály számára]

*Dél Hadseregcsoport
8. gl. ho. harcálláspont
Szám: 00567*

SZIGORUAN TITKOS!

Készült: 1.pld-ban
1.pld 2 lap
Sfsz. 186.

A 8. gl. hadosztály parancsnokának⁷⁴

A 8. gépkocsizó lövészadosztály, (6., 14., 33., 63. gl. e., 31. hk. e., és 22. tüe.) legyen készen a Csehszlovák Néphadsereg lehetséges fellépésének elfojtására, illetve gyors hadművelet végrehajtására, azok szétzúzása céljából.

1.) E célból végre kell hajtani a ho. egységeinek átcsoportosítását az alábbiak szerint:

- a 14. gl. e. NOVO MESTO körletébe;
- a 33. gl. e. (egy z. nélkül) TRNAVA;
- a 63. Gl. e. TAPOLCANY;
- a 6. gl. e. főerőivel NAGYOROSZI, egy gl. z. NOVÉ ZÁMKY⁷⁵;
- a 31. hk. e. főerőivel LEVICE, 1 hk. z. NITRA;
- a 22. tü. e. HLOHOVE;
- a 36. mü. z., a 33. gl. e. egy szd-ával SERED.

A ho. fennmaradt egységei és harcálláspontjai a jelenlegi körletbe.

Blokkolni kell az alábbi repülőtereket:

- TRNAVA;
- PIESTANY;
- TAPOLCANYI legalább 35–40 fővel.

2.) A Csehszlovák Néphadsereg egységeinek lefogását és lefegyverzését legyen kész végrehajtani.

- A NOVO MESTO helyőrségben lévő hir. ti. iskolát a 14. gl. e. erőivel;
- a TOPOLCANY 22. pct. tü. e-t a 63. gl. e. erőivel;

⁷⁴ MHKI 5/12/53. csomag. Az orosz eredeti nyersfordítása. Ennek alapján készítette el a hadosztálytörzs az ezredek, önálló zászlóaljok átcsoportosítására vonatkozó intézkedéseit.

⁷⁵ A 6. gl. e.-nek nem maradt Nagyorosziban egyetlen alegysége sem. Az ezred Érsekújvárra és Párkányra települt át, és ott átvette a 63. gl. e. körleteit, feladatát.

- a 64. hk. e-t LÉVÁN a 31. hk. e-el egy z. nélkül;
- a 6. mü. e.-t és az építő z.-at SERED helységében a 63. önálló rádiótechnikai z.-t TRNAVA-ban a 33. gl. e. erőivel;
- a gk. tehnikai tisztí iskolát és a Hadsereg raktárait NITRA-n a 31. hk. e. 1. z.-val, a 33. gl. e. egy z.-val, a 6/2. gl. z.-al és a 42. f. z. erőivel;
- a HLOHOVEC-ben lévő központi javító műhelyt a 22. tü. e. erőivel;
- a NOVE ZÁMKE-ban lévő őregeket a 6. gl. e. erőivel.

3.) A Csehszlovák Néphadsereg egységeinek és tanintézetekének lefogása és lefegyverzése során, abban a körletben, amelyben a ho. felelős, birtokba kell venni a vezetési pontokat és központokat, fegyverraktárakat, bázisokat, raktárakat.

4.) A ho. és e. parancsnokai szigorúan figyeljék a Csehszlovák Néphadsereg ho.-it, fegyverraktárait, raktárait, bázisait és más fontos objektumait.

Folytassa szünet nélküli rejtett felderítését úgy, hogy képes legyen megállapítani az egységek szétbontakozásának helyzetét és más intézkedéseket, rendszabályokat amelyek a helyőrségei elleni támadásra való felkészüléssel kapcsolatosak.

Idejében fedje fel az egységeknél a fegyverraktáraknál és a raktárakban az anyag és fegyver kiadását a lakosság és a csapatok részére abból a célból, hogy gyorsan megakadályozza ennek végrehajtását.

Tanulmányozza csapatok és aeg.-ek elhelyezését, a tüzfegyverek és harci technika elhelyezését amelyek elfoglalására készülnek. Tanulmányozza a heő.-ben és objektumokban lévő aeg.-ek személyi állomány(a) napirendjét, a kedvező megközelítési utakat, amelyek biztosítják a saját egységeink és aegységeink rejtett előremozgását, tevékenységének váratlanságát.

Biztosítson erő és eszközfőlényt a Csehszlovák Néphadsereg erőinek lefegyverzésekor, gyors és bátor manőverekkel a fontosabb irányokba.

Szervezze meg egységek és aegységek együttműködését, csapatok lefegyverzésének végrehajtása és objektumok elfoglalása során, abból a célból, hogy kizárja a saját egységek közötti véletlen összeütközés lehetőségét.

Tervezze meg szükség esetén a csapatok éjszakai tevékenységét is.

5.) A 8. gépkocsizó lövészhadosztály körletharai VELKI KRTIS, PRIEVICA⁷⁶, NOVO MESTO, PIESTANY, TRNAVA rep.tér, SERED, NOVE ZAMKY, STUROVO.

PRIEVICA⁷⁷ irányába a 63. gl. e-el szervezzen járőrözést.

6.) Északról a 38. Hadsereg 31. hk. ho-a hasonló feladatot old meg az alábbi körletekben: OLOMUC, MARTIN, ZSILINO, POLESO kiz., H. TRESBOVIT.⁷⁸

Északkeletről a 38. HDS 30. gl. ho. az alábbi körletekben: LIPTOVSKI MIKULÁS kiz., RUZSOMBEROK, BÁNSZKA BISZTRICA, ZVOLEN, PREZSNO.⁷⁹

Tőlünk É-ra a 112. bolgár gl. e. BREZNOV, BÁNSZKA BISZTRICA, HOLEN⁸⁰ körletében.

Nyugatra a 254. szovjet gl. ho. a részére korábban meghatározott körletben tevékenykedik, lefogja és lefegyverzi a 3. gl. ho.főerőit és más egységeket és a Csehszlovák Néphadsereg más Tanintézeteit. A ho. H.-a Bratislava.

⁷⁶ Helyesen: Prievidza = Privigyé.

⁷⁷ L. a 3. pontot.

⁷⁸ Olomuc = Olmütz, Martin = Túrócszentmárton, Žilina = Zsolna, kiz. = kizárva, Poleso: nem tudtam azonosítani, H.Tresbovit: nem tudtam azonosítani. Valószínűleg Morvaországban vannak? A nevek azonosításánál nehézséget okozott, hogy a fonetikus cirill betűs átírásban kell magyarra áttenni, így az eredeti cseh, vagy szlovák nevek egy részét nem tudtam felismerni.

⁷⁹ Liptovský Mikuláš = Liptószentmiklós, Ružomberok = Rózsahegy, Zvolen = Zólyom, Prezno = Brezno = Breznóbánya.

⁸⁰ Holen: nem tudtam azonosítani.

- 7.) A ho. az átcsoportosítást, 1968. 08. 26.-án 03.00-ra fejezze be.
8.) A készenlélet jelentse: 1968. 08. 26.-án 05.00-ra.

Provalov vezds.
DHDSZCS parancsnok

Maruscák altbgy.
DHDSZCS TÖF.

L. Simon alez.
Az ezredek felé az intézkedést elkészítettem.

15.

[A 8. gépkocsizó lövészadosztály parancsnokának parancsa]

8. <i>Gépkocsizó lövészadosztály</i>	Szigoruan	Készült: 10.pld-ban
Harcálláspont	Titkos !	1.pld 2 lap
00579		10 sz. pld.
		Sfsz. 195.

A 8. gl. ho. megparancsolja⁸¹

- 1.) A CSSZK Néphadsereg lefegyverzésének új jelszava

GLOBUSZ – 414

2.) A vétel begyakorlására 30 percnként valamennyi harci rádió hálóban „*DELFIN – 21*” gyakorló jelzést kell továbbítani és nyugtázni az érkezés idejét.

3.) A CSSZK Néphadserege egységeinek és alegységeinek lefegyverzése után a laktanyában lévő valamennyi fegyvert és lőszer a helyőrség raktárakban, valamennyi fegyverzetet, harci-technikát és gimüvet pedig az egység, alegység telephelyeken összpontosítsa. Ezt megelőzően a gimüvekből ki kell szedni az akkumulátorokat, a fegyverzetet pedig – löveg-ékszarak és zárzatok kivételével – harcihasználatlaná kell tenni! (Tilos összetörni, vagy megrongálni.)

A törzsek, harcálláspontok és rádió-központok szem.áll.-át távolítsa el, a berendezést kapcsolja ki és szüntesse meg a helyőrségeken belüli és kívüli (előljáró és alárendeltek, ill. szomszédok közötti) összeköttetéseket! A birtokba vett fegyver és lőszerraktárakat, bázisokat és egyéb raktárakat, a helyőrségi fegyver és lőszerraktárakat, a telephelyeket a bennük lévő harcjárművekkel, harci technikával, valamint a harcálláspontokat és rádióközpontokat zárja le és vegye szigorú őrizet alá.

Az objektumok őrzésére jelöljön ki külön alegységeket és valamennyi őrzésre kijelölt alegységgel biztosítson megbízható híradást és összeköttetést.

4.) A lefegyverzett egységek, alegységek és intézetek szem. állományát tartsa bent a laktanyákban. Ne engedje ki a tiszteket sem, teljesen szigetelje el őket a katonáktól, állítsa át őket a laktanyai életre és helyezze el őket a laktanyán belül, a katonáktól teljesen elkülönítve. Tehát az elfoglalt laktanyákból senkit se engedjen ki.

Tiltsa be a gyűlések, értekezletek és egyéb szervezett rendezvények megtartását, oszlassa fel [a laktanyában – javítás a szövegben, olvashatatlan aláírással. – P. I.] a pártbizottságokat és különös gondot fordítson azok legszigorubb elszigetelésére.

⁸¹ MHKI 5/12/53. sz. cs. 66.fsz.

Követelje meg az alakulatok és intézetek pk.-itól a szervezettséget, a rendet és a katonai fegyelmet!

Szervezze meg és biztosítsa valamennyi lefegyverzett egység és intézet teljes szemáll.-nak ellátását és tartsa szigorú őrizet alatt a laktanyákat.

5.) Tervezze meg és legyen kész arra, hogy külön parancsra – a katonai alakulatokkal egyidőben – a népi milícia⁸² osztagait is lefegyverezze! A katonai alakulatok lefegyverzése során tiltsa meg a népi milícia osztagainak és a polgári lakosságnak a laktanyák és egyéb katonai objektumok megközelítését és a katonai alakulatokkal az érintkezés felvételét! Az egységek és alegységek lefegyverzésének időszakára és a katonai objektumok birtokbavételének végrehajtására szabja meg az egyes alegységek konkrét feladatait – a lefegyverzésre és elfoglalásra kerülő laktanya, vagy objektum feltüntetésével.

6.) A rendelkezésre álló harci technikát és fegyvereket helyezze készenlébbe az esetleges ellenállás esetére és a váratlan feladatok megoldására rendelkezzen megfelelő, gyors és operatív, manőverező tartalékkal! Amennyiben a feladat végrehajtásához segítségre lenne szüksége – azt külön, személyesen tőlem kérje.

7.) Ismételten felhívom a figyelmét, hogy a rendelkezésre álló idő és az adatok pontosítása függvényében biztosítsa a lefegyverzésre való készenlét minél magasabbfokú elérését és a folyamatos, megbízható összeköttetés fenntartását.

8.) A parancs vételét nyugtázza!

Harcálláspont, 1968. 08. 26. 18.30.

LAKATOS BÉLA vörgy.sk.
8. gl. ho.PK

AZ EREDETIVEL EGYEZIK:

H. 1968. 08. 26. 18.30.

(NAMÉNYI PÁL alez.)

HOV⁸³

Elosztó:

1.sz. pl. 14. gl. e.

2.sz. pl. 33. gl. e.

3.sz. pl. 63. gl. e.

4.sz. pl. 6. gl. e.

5.sz. pl. 31. hk. e.

6.sz. pl. 20. tü. e.

7.sz. pl. 36. mü. z.

8.sz. pl. HO. HVP.⁸⁴

9.sz. pl. 93. pct. tü. o., 14. létü. o., 42. fz.⁸⁵

Kézírással:

A 9.sz.pl.168.fsz. alatt
megsemmisítve.

Simon alez.

⁸² Népi milícia: csehszlovák munkásőrség.

⁸³ Hadműveleti osztályvezető.

⁸⁴ Hadosztály hadtáp vezetési pont.

⁸⁵ 93. páncéltörő tüzérosztály, 14. légvédelmi tüzérosztály, 42. felderítő zászlóalj.